

Publikácia bola schválená za učebnicu povolením č. TKV/47-5/2015 zo dňa 17. 03. 2015.

A kiadvány megfelel a Nemzeti Erőforrás Minisztérium kerettantervének 28/2000. (IX. 21.) és az 51/2012. (XII. 21.) EMMI 10. melléklet 10.9 a szlovák nemzetiségi nevelés-oktatás kerettantervének.

Odborníci pri procese schvaľovania publikácie za učebnicu:

ÁBRAHÁM JULIANNA
ZATYKÓ MARGIT

Autor:

ZUZANA BENKOVÁ

Lektor:

HANA KOLLÁROVÁ

Jazyková úprava:

VLASTA ZSÁKAIÓVÁ DRŽÍKOVÁ

Zopdovedná redaktorka:

ALŽBETA HOLLEROVÁ RAČKOVÁ

ÚJ SZÉCHENYI TERV

MAGYARORSZÁG MEGÚJUL

Obálka a typografia: TiMac Bt.

© Zuzana Benková, Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
(Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó Zrt.), 2015

ISBN 978-963-19-7232-0

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

1143 Budapest, Szobránc u. 6–8.

Telefon: (+36-1) 235-5508

Fax: (+36-1) 235-7202

Vevőszolgálat: vevoszolgalat@ofi.hu

A kiadásért felel: dr. Kaposi József főigazgató

Raktári szám: NT-30448/F

Felelős szerkesztő: Hollerné Racskó Erzsébet

Műszaki igazgató: Kamp Alfréd

Műszaki szerkesztő: Orlai Márton

Grafikai szerkesztő: Görög Istvánné

Terjedelem: 8,2 (A/5 ív)

1. kiadás, 2015

Nyomdai előkészítés: TiMac Bt.

Milí študenti,

pripravili sme pre vás zbierku šestnástich pracovných listov, ktoré by mali slúžiť ako prostriedok na rozvíjanie vášho myslenia, zlepšenie jazykových vedomostí i zdokonalenie zručností a schopností nevyhnutných na získanie čitateľskej gramotnosti. Každý pracovný list obsahuje východiskový text rôzneho charakteru, ku ktorému je zostavený súbor úloh. Rôzne formy testovacích úloh vám poskytujú priestor na uplatnenie a rozvoj viacerých myšlienkových operácií. Poskytnú vám aj dostatok priestoru na tvorivosť a sebarealizáciu.

Uzavreté úlohy vyžadujú, aby ste si vybrali správnu odpoveď (odpovede) z ponúkaných možností. V poloopených úlohách musíte doplniť neukončený text zadania (slovo, číslo, fakt, príp. jednu vetu alebo súvetie). Otvorené úlohy si vyžadujú, aby ste odpovedali kratším súvislejším textom. Počet viet je presne určený a je vymedzené dostatočné miesto na odpoveď. Činnosti po prečítaní textu vedú k zvýšeniu porozumenia, odstráneniu nepresných miest, zlepšeniu zapamätania a môžu poukázať na praktické uplatnenie informácií z textu.

Pracovné listy obsahujú zaujímavé články, ktoré sa tematicky viažu k Slovenskej konverzácii pre 9. – 12. ročník stredných škôl. Prostredníctvom textov, viet a slov sa obohacujete o nové obsahy a dejy, rozširujete si slovnú zásobu, učíte sa odhaľovať nové informácie, premýšľať i tvoriť vlastné ústne či písomné prejavy. Texty vám pomôžu rozvíjať tvorivosť a vedú vás k samostatnej aktivite.

Čítajte, uvažujte, doplňajte a tvorte. Ak sa počas štyroch rokov naučíte nielen rýchlo a plynulo čítať, ale aj porozumieť textu a vedieť písaný text používať, dokonale sa pripravíte na maturitnú skúšku zo slovenského jazyka a literatúry.

Dajte svojmu čítaniu nový rozmer!

Autorka

■ **Prečítajte si text a vypracujte úlohy, ktoré za ním nasledujú.**

Láska v slepej uličke: Ako zvládnuť rozvod

Keď sa životní partneri dostanú do slepej uličky, často je rozvod riešením, ako vycúvať z nefungujúceho manželstva. Rozchody partnerov sú časté a preto je dobré vedieť, ako ich zvládnuť.

Z roka na rok stúpa na Slovensku priemerný vek mladomanželov, rastie priemerný vek snúbencov (v roku 2004 bol priemerný vek slobodných neviest 25 rokov a slobodných ženíchov 27,6 roka) a rozvod sa stáva prijateľný a bežný spôsob riešenia manželských nezhôd. Vyššia rozvodovosť je typická najmä pre ženy, keďže návrh na rozvod podávajú častejšie než muži.

Irena (47): „Muž bol proti mojej kariére.“ Po dvanástich rokoch spolužitia sa ich manželstvo zrútiло ako domček z karát. Manažérka Irena prezrádza: „Po rozvode som si uvedomila, že každý z nás mal iné predstavy nielen o živote, ale aj o práci a výchove našej dcéry. Veľa cestujem, zarábam viac než on a nemám toľko času na domácnosť, ako on považuje za normálne.“

Koľko je ich za rok? Od polovice 90. rokov sa rozvádza viac ako 9 000 manželstiev ročne. Počet ročne evidovaných rozvodov stále rastie aj napriek klesajúcej intenzite sobášnosti. Jediným pozitívom rozvodovosti je klesajúci počet rozvádzajúcich sa manželstiev s maloletými deťmi. Za ďalšie príčiny možno považovať neúprimnosť, tajnostkárstvo, lakomosť, rozdielnosť záujmov, nehody, chorobu niektorého partnera, veľký vekový rozdiel. Za spomenutie stojí aj minulosť, o ktorej druhý partner nevedel pri uzatváraní manželstva, odsúdenie partnera (najmä na dlhší čas), kriminalita a vystáhanie sa do cudziny. Rozvod je šanca na nový život.

Nikdy ako naši!

Miloš a Marta to zabalili po jedenástich rokoch. Neznášali sa tak, že im navzájom prekážalo aj to, ako ten druhý drží v rukách príbor. Keď museli niečo riešiť, štekali po sebe a nechávali si jednoslovné odkazy na stole a potom sa už vôbec nerozprávali. Z osemročnej Magdalény a zo sedemročného Samuela sa stali samostatné jednotky. Naučili sa starať o seba, ale svoje si odplakali. Už ako deti vedeli, že také manželstvo, ako majú ich rodičia, nechcú. Ostali s mamou, ktorá sa opäť vydala. Magdaléna odišla študovať na druhý koniec republiky a domov chodila len zriedka. Samuel sa vybral až na opačnú stranu zeme. Obaja majú dobré manželstvá a nič na tom nechcú meniť.

■ Úlohy k predchádzajúcemu textu

Napište, aký bol príbuzenský vzťah medzi uvedenými osobami (pred rozvodom). Vyjadrite tento vzťah synonymne.

Marta : Miloš : =

Magdaléna a Samuel : =

4 b

■ Podčiarknite iba tie tvrdenia, ktoré vyplývajú z textu.

- Muži sa častejšie rozhodnú riešiť manželské konflikty rozvodom.
- Irenino manželstvo trvalo kratšie ako Martino.
- Irena sa vydávala, keď mala 35 rokov.
- Magdaléna i Samuel odišli študovať ďaleko od domova.
- Priemerný vek snúbencov na Slovensku každoročne klesá.
- Na Slovensku sa v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi menej často rozvádzajú páry s malými deťmi.
- Počet rozvodov ročne rastie, pretože rastie aj počet sobášov.
- V roku 2004 bol rozdiel medzi priemerným vekom neviest a ženíchov viac ako dva roky.
- Irena je úspešná manažérka pred päťdesiatkou.
- Od polovice 90. rokov sa na Slovensku rozvádza skoro 10 000 manželstiev.

10 b

Vyberte zo štyroch možností tú, ktorá najpresnejšie vystihuje význam označenej časti vety.

- Keď sa životní partneri dostanú **do slepej uličky**...
 - do uzavretej ulice
 - do finančných problémov
 - do situácie bez východiska
 - do novej spoločnosti
- Ich manželstvo sa zrútilo **ako domček z karát**.
 - pomaly a premyslene
 - zásahom tretej osoby
 - nešťastnou náhodou
 - rýchlo a nečakane
- Miloš a Marta **to zabalili** po jedenástich rokoch.
 - sa rozviedli
 - sa presťahovali
 - sa vybrali na dovolenku
 - sa zmierili
- Rozvod je riešením, ako **vycúvať z nefungujúceho manželstva**.
 - vyriešiť nefungujúce manželstvo
 - ukončiť nefungujúce manželstvo
 - zlepšiť nefungujúce manželstvo
 - zachovať nefungujúce manželstvo

4 b

■ **Označte len tie tvrdenia, ktoré nevyplývajú z textu.**

1. Za príčinu rozvodovosti možno považovať
 - a) iné koníčky manželov.
 - b) konflikty medzi manželmi.
 - c) nepríjemných príbuzných.
 - d) lásku na diaľku.
2. Magdaléna a Samuel
 - a) chodili na základnú školu, keď sa ich rodičia rozviedli.
 - b) predčasne dospeli a starali sa o seba sami.
 - c) žili po rozvode s matkou a jej druhým manželom.
 - d) si nedokázali založiť vlastné rodiny.
3. K rozvodu môže viesť aj to, ak je jeden z partnerov
 - a) lakomý.
 - b) utiahnutý.
 - c) tajnostkársky.
 - d) oveľa starší.

3 b

■ **Ktorými tromi etapami prechádzala vzájomná komunikácia medzi manželmi Milošom a Martou?**

1. etapa
2. etapa
3. etapa

3 b

■ **Dokončite súvetia na základe informácií z textu.**

1. Magdaléna a Samuel chcú mať dobré manželstvá, lebo
2. Irenin manžel považuje za normálne, aby
3. Manželské páry sa zvyčajne rozvádajú, keď
4. Miloš a Marta sa rozviedli, pretože
5. Konflikty môžu manželské páry riešiť rozvodom, ktorý
6. Ireninmu manželovi sa nepáčilo, že

6 b

■ **Prečítajte si text a vypracujte úlohy, ktoré za ním nasledujú.**

Edith Piaf

Životopis najslávnejšej francúzskej šansoniérky vyzerá, akoby ho niekto opísal z niektorej jej piesne. Narodila sa v Paríži roku 1915 ako Edith Giovanna Gassionová pred domom číslo 72 na zemi, na peleríne policajta. Narodila sa pouličnej a krčmovej speváčke a akrobatovi Louisovi Gassionovi. Po narodení u matky pobudla dva mesiace, do dvoch rokov bola u babičky, kde sa namiesto vody pilo červené víno, do siedmich sa o ňu v salóne otcovej tety starali prostitútky, ktoré uzdravili jej slepé oči a šili pre ňu handrové bábiky. Boli to jej najkrajšie roky. Potom putovala vedno s otcom. Keď mala pätnásť, osamostatnila sa. V sedemnástich porodila murárovi Louisovi Dupontovi dcéru Marcelu. K spievaniu na ulici pribudli vystúpenia v čudných podnikoch.

V ulici Troyon vstúpil do jej života Louis Leplée s ponukou do kabaretu Gerny's, kde sa z nej stala la Môme Piaf, „Drobček – Vrabček“. Do sveta civilizácie ju priviedol Raymond Asso. Naučil divošku z ulice jesť príborom, obliekať sa, vystupovať v spoločnosti a predovšetkým ju pozval do svojho varieté L'ABC – najmódnejšieho v Paríži. Práve tam mala roku 1936 prvý galakoncert. Prišli úspechy, milióny, cestovanie.

Druhá svetová vojna a nemecká okupácia neznamovali prerušenie kariéry. Musela len opatrne prešľapovať. Spievala v nemeckých táboroch, fotila sa s nemeckými veliteľmi. Najskôr s nimi, potom so zajatými Francúzmi. Z fotografií sa vyrábali falošné dokumenty. Tie potom prevážala skryté medzi šminkami a poskytovala tak novú identitu zajatcom zo západného frontu.

V roku 1947 prichádza prvé z mnohých turné po USA a začína sa odvíjať jej najslávnejší lúboštný román. S majstrom sveta v boxe Marcelom Cerdanom pritom prežila iba dva roky a jeho smrť si nikdy neprestala vyčítať. To ona ho prinútila, aby nasadol do lietadla a uháňal za ňou do Ameriky. Lietadlo sa pri Azorských ostrovoch zrútilo.

Putovala od úspechu k úspechu a od milenca k milencovi, šansóny spievala anglickej princeznej Alžbete, hrala v muzikáli, spievala v Olympii. Mala autohaváriu, k alkoholu sa pridalo morfium, pokúsila sa o samovraždu. V roku 1952 sa vydala za Jacqua Pillsa, potom prežila štvorročný čierny sen, keď sa pohybovala medzi liečebňami a zájazdmi.

Druhýkrát sa vydala roku 1963 za Théa Sarapa. Bol to jej posledný, o dvadsať rokov mladší milenc, ktorý jej do nemocnice namiesto kvetín priniesol bábiku, takú, akú robili jej tety z Bernay. Zomrela ako štyridsaťosemročná.

Drobná žena, nie krásna, s krátkym strapatým účesom. „S tým klenutým čelom a plochým hrudníkom vyzeráš ako lyžička,“ vyhlásil o nej Jean Cocteau. Výrečná, energická, so žiarivými očami. Milovala riziko, klamala a sľubovala, podvádzala a bola podvádzaná, míňala a rozdávala. Musela ako uragán vyspievať svoje dojemné, boľavé šansóny.

■ Úlohy k predchádzajúcemu textu

■ Označte (X), či je tvrdenie pravdivé (+) alebo nepravdivé (-)

	+	-
Edith Piaf sa narodila v rodine kočovných umelcov.		
Matka sa o Edith starala len dva roky.		
Matka Edithinho otca bola majiteľkou salóna pre pánov.		
V ranom detstve mala problémy so zrakom.		
Najobľúbenejšou hračkou Edith boli ručne vyrobené handrové bábiky.		
V pätnástich rokoch odišla od rodiny a starala sa o seba sama.		
Edith Piaf sa stala matkou po oslave osemnástych narodenín.		
Počas druhej svetovej vojny spolupracovala s francúzskym odbojom.		
Edith Piaf mala s prvým manželom dcéru Marcelu.		
Ako tridsaťdvaročná absolvovala prvé turné v Amerike.		

10 b

■ Odpovedzte na otázky.

1. Aký je vzťah medzi Edith Giovannou Gassionovou a Edith Piaf?

.....

2. Ako poskytovala Edith Piaf novú identitu zajatcom zo západného frontu?

.....

3. Na základe čoho jej Louis Leplée vybral prezývku Drobček – Vrabček?

.....

4. Prečo ju Jean Cocteau prirovnal k lyžičke?

.....

4 b

■ Vyberte z daných možností tú, ktorá vyplýva z textu.

1. Ktorá vlastnosť necharakterizovala Edith Piaf?

- a) štedrosť c) zhovorčivosť
b) uzavretosť d) spontánnosť

2. Vzťah Edith Piaf a Marcela Cerdana sa skončil, lebo

- a) Marcel Cerdan bol ženatý.
b) Edith Piaf odišla na turné do USA.
c) Marcel Cerdan tragicky zomrel.
d) Edith Piaf sa pokúsila o samovraždu.

3. Edith Gassionová začala používať pseudonym

- a) po prvom galakoncerte vo varieté L'ABC.
b) v čase, keď sa osamostatnila.
c) v salóne otcovej tety.
d) na vystúpeniach v kabarete Gerny's.

3 b

■ **Nájdite v texte dva argumenty, ktoré potvrdzujú, že Edith Piaf milovala riziko.**

.....
.....
.....

2 b

■ **Vyberte možnosť, ktorá vysvetľuje spojenie *Musela len opatrne prešlapovať*.**

- a) Musela ísť veľmi pomaly.
- b) Musela si dávať pozor, kam ide.
- c) Musela byť veľmi opatrná.
- d) Musela ostať vo Francúzsku.

1 b

■ **Napište, aký vzťah mala Edith Piaf k týmto mužom.**

- a) Raymon Asso
- b) Théo Sarapo
- c) Louis Dupont.....

3 b

■ **Podčiarknite tri synonymá.**

- a) **prídavného mena *drobný***: dobrý, statočný, malý, čestný, nepatrný, tlstý, skvelý, nízky, láskavý, tajomný.
- b) **slovesa *uháňať***: spolupracovať, hádať sa, ponáhľať sa, prešlapovať, parkovať, letieť, hnať sa, rozmýšľať, písať, kupovať.

2 b

Usporiadajte chronologicky udalosti zo života Edith Piaf a priradte ich k rokom.

- a) Liečila sa z alkoholovej a drogovej závislosti v rôznych liečebniach.
- b) Stratila najväčšiu lásku svojho života – boxera Marcela Cerdana.
- c) Za manžela si vzala o dvadsať rokov mladšieho milenca.
- d) Skončili sa jej najkrajšie roky v Bernay.
- e) Mala prvý veľký úspech ako speváčka šansónov.

1922

1936

1949

1952–56

1963

5 b

■ **Prečítajte si texty a vypracujte úlohy, ktoré za nimi nasledujú.**

Netradičná architektúra

Tancujúci dom sa nachádza v Prahe blízko rieky Vltavy na rohu Jiráskovho námestia. Má tvar dvoch veží a bol pomenovaný podľa tanečného páru Freda Astaira a Ginger Rogersovej. Vytvoril ho kanadský architekt Frank Gehry spolu s českým architektom chorvátskeho pôvodu Vladom Milunićom. Budovu navrhli v roku 1992 a postavili ju v roku 1996. Je príkladom dekonštrukčnej architektúry. Tancujúci dom sa využíva najmä na administratívne účely. Na najvyšších poschodiach veže Ginger je reštaurácia a na streche Freda je terasa s panoramatickým výhľadom na celú Prahu. Tancujúci dom sa považuje za architektonickú raritu hlavného mesta Českej republiky.

Hundertwasserhaus je obytný dom, ktorý sa nachádza na ulici Löwengasse vo Viedni. Pôvodne ho postavili ako apartmánový dom. Navrhol ho rakúsky architekt, maliar a ekonóm Friedensreich Hundertwasser. Postavili ho v rokoch 1983 – 1986. V dome je 52 bytov, veľa terás a zimná záhrada. Hundertwasserhaus je zaujímavý najmä pre svoje farby, mozaiky a ozdoby. Každé okno je originálne a má inú veľkosť a tvar, na streche rastú stromy. Turisti môžu navštíviť len niektoré miestnosti, pretože v súčasnosti v dome žije približne 150 ľudí.

Casa Milá alebo La Pedrera je posledná občianska obytná stavba navrhnutá španielskym architektom Antoniom Gaudím. Najneobyčajnejšou časťou budovy je strecha. Nachádza sa na nej veľa farebných komínov a ventilátorov. Veľa z nich pripomína bojovníkov v science fiction. Casa Milá bola postavená v rokoch 1906–1910. Avšak počas stavby sa Gaudí stretol s niekoľkými problémami s úradmi. Dva roky po začatí stavby mestský úrad vydal nariadenie na okamžité zastavenie stavby, pretože jeden zo stĺpov presiahol predpísanú veľkosť a trochu zasahoval do chodníka. Silno zvlnené priečelia popierajú gravitačné zákony. V budove sa nenachádza ani jedna rovná línia, dokonca ani v interiéri.

Dom duchov sa nachádza v americkom štáte Massachusetts. História tejto unikátnej drevostavby začala svoju históriu medzi rokmi 1636 až 1641, kedy ju začal stavať Jonathan Fairbanks pre svoju manželku Grace. V dome potom bývali aj so svojimi deťmi, ktorým po svojej smrti dom odkázali. Tradícia pretrváva až podnes, preto je tento dom vyhlásený za jediné obydlie, v ktorom viac ako tri storočia neprerušene žil len jeden jediný rod. Dnes slúži drevostavba Justinovi Schlesingerovi, ktorý je priamym potomkom rodiny Fairbanksovcov, ako múzeum, v ktorom je riaditeľom. V dome sa každý deň dejú veľmi čudné veci. Žiadna elektronika tu vraj nevydrží funkčná. Dôvodom paranormálnych javov môže byť podľa Schlesingera aj to, že jeden jeho predok v roku 1801 v dome zavraždil svoju priateľku, pretože sa s ním nechcela zasnúbiť. Mladíka z vraždy usvedčili a neskôr obesili na popraviske Dedham Common.

■ Úlohy k predchádzajúcemu textu

■ Označte (X) všetky možnosti, na ktoré sa vzťahuje tvrdenie.

	Tancujúci dom	Hundertwasserhaus	Casa Milá alebo La Pedrera	Dom duchov
Dom bol pôvodne určený na bývanie.				
Dom sa nachádza v strednej Európe.				
Dom má výrazné farebné detaily.				
V dome sídlia rôzne úrady, inštitúcie a firmy.				
Dom má najdlhšiu históriu.				
Z domu je najkrajší výhľad na hlavné mesto.				
Dom má veľmi nepravidelné tvary.				
Výstavba domu trvala najkratšie.				
Dom navrhol mimoeurópsky architekt.				
Na dome rastie les.				

10 b

■ Napíšte, čím je originálny:

Tancujúci dom

.....

Hundertwasserhaus

.....

Casa Milá alebo La Pedrera.....

.....

Dom duchov

.....

4 b

■ Odpovedzte na otázky:

Prečo prerušili stavbu Casa Milá alebo La Pedrera?

.....

.....

Prečo v massachusettskej drevenici straší?

.....

.....

Ktorý dom svojou stavbou nerešpektuje prírodné zákony?

.....

.....

Za akým účelom navštevujú turisti jednotlivé veže Tancujúceho domu?

.....
.....

Čím pripomína Casa Milá alebo La Pedrera sci-fi film?

.....
.....

Komu postavil prvý majiteľ drevený dom v americkom štáte Massachusetts?

.....
.....

Prečo nie je Hundertwasserhaus prístupný turistom celý?

.....
.....

Aké čudné veci sa dejú v Dome duchov?

.....
.....

Ktorý dom navrhol architekt slovanského pôvodu?

.....
.....

Aké ďalšie povolania mal architekt viedenského raritného domu?

.....
.....

10 b

■ **Vyjadrite synonymne podčiarknuté výrazy.**

Každé okno je originálne.

Bol pomenovaný podľa tanečného páru.

Ani v interiéri sa nenachádza rovná línia.

História unikátnej stavby sa začala.

Dôvodom paranormálnych javov môže byť aj to.

5 b

■ **Napíšte, čo považujete za architektonickú dominantu svojho mesta. Svoj výber zdôvodnite.**

.....
.....

1 b

■ Preštudujte si tabuľku i graf a vypracujte úlohy, ktoré za nimi nasledujú.

Temperament

Melancholik		
	Klady	Zápory
Charakteristika citových prejavov	- záujem o hudbu a umenie - štedrý a citlivý - mimoriadny zmysel pre estetiku - hlboko premýšľavý	- náladový a často skleslý - rád trpí, mučeník - hypochonder, často podlieha depesiám - pyšný
Vzťah k iným ľuďom	- priateľ hodný dôvery, verný a oddaný - opatrne si vyberá priateľov - vnímavý poslucháč - rád sa vracia k spomienkam	- bojí sa názorov iných - kritický voči nedostatkom iných - nedôverčivý
Práca a záujmy	- silné sklony k perfekcionizmu - svedomitý a puntičkársky - pozná svoje možnosti a hranice - čo začne, dokončí	- nepraktický - rýchlo sa unaví - príliš analyzuje, nie je spokojný s výsledkom - nerád sa púšťa do nových vecí

Cholerik		
	Klady	Zápory
Charakteristika citových prejavov	- istý v rozhodovaní - má pevnú vôľu - rozhoduje sa samostatne - nezávislý, odvážny	- v hneve je násilnícky, impulzívny - veľmi tvrdohlavý - málo citlivý, chladný - protivia sa mu slzy
Vzťah k iným ľuďom	- nedá sa ľahko znechutiť - silná vedúca osobnosť - vie iných motivovať, nadchnúť - málokedy je zaskočený okolnosťami	- nedostatok súcitu, nevie odpúšťať - nadradený a panovačný - využíva iných pre vlastné záujmy - pomstychtivý, sarkastický, surový
Práca a záujmy	- dobrý organizátor a usporiadateľ - veľmi vyrovnaný a praktický - stanovuje si ciele a dosahuje ich - plánuje svoju činnosť	- podrobnosti ho nudia - ťažko sa mu možno zavďačiť - neanalyzuje skutočnosť - neprezrádza svoje plány iným

Sangvinik		
	Klady	Zápory
Charakteristika citových prejavov	- srdečný, živý, nadšený - bezstarostný, netrápi sa minulosťou - výborný rozprávač, ľahko komunikuje - ľahko sa rozplače	- nepokojný, nepredvídateľné reakcie - ľahko sa rozčúli - rozhoduje sa na základe pocitov - má tendenciu preháňať
Vzťah k iným ľuďom	- ľahko nadväzuje priateľstvá - je citlivý voči ostatným - príjemný a optimistický - zdieľa radosť a ťažkosť iných	- musí mať hlavné slovo - očakáva uznanie a pochvalu - hľadá výhovorky pre svoju nedbalosť - zabúda na sľuby a povinnosti
Práca a záujmy	- vie urobiť dobrý dojem - žije v prítomnosti, nenudí sa - vie sa nadchnúť, zapája sa do všetkého nového	- neporiadny, bez systému - nespoľahlivý, chodí neskoro - radšej rozpráva ako pracuje - vzdáva sa tesne pred cieľom

Flegmatik		
	Klady	Zápory
Charakteristika citových prejavov	- pokojný a spoľahlivý - príjemný a veselý - ľahko sa s ním dá vyjsť - mierumilovný	- nemá dosť sebadôvery - zriedka sa smeje nahlas - bojzlivý a pesimistický - pasívny a ľahostajný
Vzťah k iným ľuďom	- príjemný spoločník s množstvom priateľov - spoľahlivý priateľ - vie pozorne počúvať - diplomatický a mierumilovný	- má pocit nadradenosti - neangažuje sa celou osobnosťou - doberá si tých, ktorí mu vadia - sebecký a lakomý
Práca a záujmy	- pracuje dobre, keď je k tomu prinútený - šikovný a zručný - praktický, vie si poradiť - vážny pozorovateľ, ktorý sa neangažuje	- má nedostatok motivácie - je proti akejkolvek zmene - nerozhodný vedúci - berie chuť a odvahu ostatným

Človek labilný			
Človek introvertný	melancholik	cholerik	Človek extrovertný
	flegmatik	sangvinik	
Človek stabilný			

■ Úlohy k predchádzajúcej tabulke a grafu

■ Vyberte možnosť, ktorá vyplýva z tabuľky, resp. z grafu.

Melancholika môžeme považovať za typ

- a) citovo stabilný a extrovertný.
- b) citovo labilný a introvertný.
- c) citovo labilný a extrovertný.
- d) citovo stabilný a introvertný.

K extrovertom môžeme zaradiť

- a) melancholika a cholera.
- b) cholera a flegmatika.
- c) flegmatika a sangvinika.
- d) sangvinika a cholera.

Ak hľadáme spoľahlivého priateľa, uprednostníme

- a) flegmatika a melancholika.
- b) melancholika a sangvinika.
- c) cholera a flegmatika.
- d) sangvinika a flegmatika.

Stabilný a extrovertný typ človeka je

- a) cholera.
- b) melancholik.
- c) sangvinik.
- d) flegmatik.

Cielavedomosťou a vnútornou motiváciou v práci sa vyznačujú predovšetkým

- a) cholera a melancholik.
- b) sangvinik a flegmatik.
- c) sangvinik a cholera.
- d) melancholik a flegmatik.

Cholera nevystihuje charakteristika:

- a) Keď ho niekto podvedie, vie sa kruto pomstiť.
- b) Má výborné organizačné schopnosti.
- c) Všíma si každý detail, je puntičkársky.
- d) Keď sa nahnevá, môže byť násilnícky.

Typickou vlastnosťou flegmatika je

- a) dostatok sebadôvery.
- b) konzervatívnosť.
- c) rozhodnosť.
- d) štedrosť.

Sangvinik môže mať problémy v práci, lebo

- a) je panovačný a rád organizuje prácu iným.
- b) sa viac zaoberá drobnosťami a unikajú mu podstatné veci.

- c) viac času venuje oddychu a rozhovorom s kolegami ako práci.
- d) prácu dokončí skôr ako jeho kolegovia, aby mal odmeny.

Melancholik má pomerne málo priateľov, lebo

- a) rád rozpráva, preto ho ostatní nemajú radi.
- b) je málo empatický a neznáša, keď sa niekto sťažuje.
- c) často vyvoláva konflikty.
- d) je nedôverčivý a málo spoločenský.

Náladovosť a nestálosť v správaní je typická pre

- a) sangvinika a melancholika.
- b) cholera a flegmatika.
- c) melancholika a cholera.
- d) flegmatika a sangvinika.

10 b

■ **Predstavte si, že ste majiteľom módného salóna a musíte prijať zamestnancov na miesto riaditeľa, módného návrhára, krajčír a reklamného agenta. Rozhodnite, ktorými osobnosťami by ste obsadili tieto miesta. Vyberte tú charakteristiku, na základe ktorej ste sa rozhodli. Doplňte tabuľku.**

	Osobnostný typ	Charakteristika
riaditeľ		
módny návrhár		
krajčír		
reklamný agent		

4 b

■ **Prečítajte si charakteristiky štyroch žien.**

a) **Rozhodnite na základe tabuľky, k akému osobnostnému typu patria.**

Eva (35) je veľmi srdečná. Komunikatívnosť jej uľahčuje ľahko nadväzovať kontakty, zapadnúť do hocakej spoločnosti či rozprúdiť aj tú najnudnejšiu párty.

Jarka (43) je učiteľkou a v práci je svedomitá. S vrchnosťou sa nedostáva nikdy do sporu. Prácu, ako aj celý život berie vážne, preto je často smutná až depresívna.

Mirka (26) je pozorovateľka. Nezáleží jej na oblečení, jedle či mieste dovolenky. Snaží sa vyhýbať zodpovednosti. Jej heslo je: Problémy sa vyriešia samy.

Viki (49) je vášnivá manažérka. Žije prácou. Výborne sa hodí na post šéfky. Má pevnú vôľu a ide si za svojím cieľom. V rozhodovaní nepotrebuje podporu iných.

Eva je

Jarka je

Mirka je

Viki je

4 b

b) Na adresu týchto žien sa vyjadrili aj ich príbuzní či priatelia. Rozhodnite, o kom hovoria.

„Tvári sa, že jej na ničom nezáleží, ale pod tým skrýva tvrdohlavosť,“ vysvetľuje mama. „Miluje slobodu a drží si odstup. Je lenivá, nemá rada povinnosti.“

Mama hovorí o

Gabika, jej najlepšia kamarátka, hovorí aj o negatívnych vlastnostiach: „Má slabú vôľu. Rada sa necháva chváliť a niekedy si vypýta uznanie. Prekáža mi napríklad, že neplní sľuby alebo nevracia, čo si požičia.“

Gabika hovorí o

„Má sklon k predsudkom,“ prezradil nám manžel Jozef. „V naliehavých prípadoch však nestráca hlavu, koná rýchlo, presne a premyslene.“

Jozef hovorí o

„Kým nemá jasno s kým, kde a kedy bude dovolenkovať, tak ju nikam nedostaneme,“ opisuje kamarátka Iveta a zároveň kolegyňa.

Iveta hovorí o

4 b

c) Psychologička poradila všetkým štyrom ženám, čo by mali robiť, aby im záporné nezasahovali do života. Napíšte, komu je daná rada určená.

RADA PRE: Mala by sa naučiť citlivosti voči iným. Dôležité je, aby si priznala chyby a vedela odpustiť aj iným. Celkovo by mala popracovať na svojej tolerancii a otvorenosti.

RADA PRE: Mala by sa naučiť byť spoľahlivejšou a dokončovať veci. Takisto kontrolovať emócie a výbušnosť. Jej zásadou by malo byť: Najskôr rozmýšľať, až potom hovoriť.

RADA PRE: Mala by sa predovšetkým naučiť pozeráť na svet optimistickjšie. Potrebovala by popracovať na zvýšení vlastnej hodnoty a prestať si idealizovať skutočnosť.

RADA PRE: Mala by sa naučiť pozeráť na svet optimistickjšie. Nezaškodilo by viac prejavovať city. Ak sa jej podarí aj prevziať zodpovednosť za svoje činy, bude šťastná.

4 b

■ **Zmeň nepriamu charakteristiku na priamu** (vyjadri charakteristiku jedným prídavným menom):

a) Aký je človek, ktorý **si doberá tých, ktorý mu vadia**?

.....

b) Aký je človek, ktorý **neprezrádza svoje plány iným**?

.....

c) Aký je človek, ktorý **zabúda na sľuby a povinnosti**?

.....

d) Aký je človek, ktorému **sa protivia slzy**?

.....

4 b

■ **Prečítajte si text a vypracujte úlohy, ktoré za ním nasledujú.**

Diéta, ktorá vás naučí pravidelne jesť

Britský denník Daily Mail uverejnil časť zázračného návodu na chudnutie, ktorý má celý vyjsť čoskoro knižne. Americká odborníčka na výživu Maria Hellerová v ňom ponúka návod na to, ako možno za štrnásť dní schudnúť natrvalo tri kilogramy a za dva mesiace aj trebárs pätnásť nadbytočných kilogramov, ktoré vás trápia už roky.

V čom tajomstvo diéty spočíva? Diéta s názvom DASH pôvodne slúžila pacientom, ktorí potrebovali znížiť hladinu cholesterolu v krvi, mali problémy s tlakom alebo potrebovali zredukovať riziko vzniku cukrovky. Vedľajším efektom stravovania podľa DASH diéty ale bola strata kilogramov bez poškodenia zdravia, a tak sa diéta čoskoro zmenila na hit. Ľudia si ju obľúbili najmä preto, že pri nej netreba počítať kalórie ani tráviť hodiny vo fitnesscentre.

Nemusia pri nej ani hladovať a výsledkom je aj tak strata kilogramov. Odborníčka na výživu v tomto programe odporúča najmä prehodnotiť jedlá, ktoré denne konzumujete, a vyberať tie vhodné. Základom diétného jedálneho lístka sú tri hlavné jedlá a dve – tri chuťovky denne (raňajky, desiata, obed, prvý olovrant, druhý olovrant a večera) Prvých štrnásť dní diéty má za úlohu znova naštartovať metabolizmus a stavia preto na zdravé tuky a bielkoviny, naopak, vynecháva sacharidy a cukry.

Povolené potraviny: chudé mäso (hydinové, teľacie a ryby), strukoviny, nízkotučné mliečne výrobky, tuky s omega tri masnými kyselinami, orechy, semenka, želé.

Nepovolené potraviny: pečivo, cestoviny, zemiaky, ryža, vyprážené jedlá, sladkosti, ovocie, alkohol, kofeínové nápoje.

Odporúčaný pohyb: chôdza a joga (30 minút denne), lebo dobre udržujú hladinu cukru v krvi a pomáhajú dobre spaľovať tuky. Vynechať treba aerobik a bicyklovanie.

Po štrnástich dňoch prichádza na rad druhá fáza, v ktorej si už môžete na tanier pridať aj celozrnné výrobky a ovocie a začať posilňovať.

Odborníci na výživu oceňujú, že diéta cukry vynecháva iba krátky čas, potom ich na rozdiel od iných diét do jedálneho lístka vracia. Pozitívne je aj to, že diéta učí ľudí pravidelne jesť, takže zabraňuje návalom hladu počas dňa alebo večera.

■ Úlohy k predchádzajúcemu textu

■ Označte (X), či je tvrdenie pravdivé (+) alebo nepravdivé (-).

	+	-
Odborníci na výživu neodporúčajú DASH diétu ľuďom bez zdravotných problémov.		
Americká expertka na výživu vytvorila DASH diétu pre pacientov s vysokým krvným tlakom a cholesterolom.		
Na začiatku DASH diéty je potrebné vynechať akékoľvek cukry.		
Základom DASH diéty je hladovanie a výsledkom strata kilogramov.		
Počas DASH diéty sa odporúča jesť šesťkrát denne, tri jedlá dopoludnia a tri popoludní.		
DASH diéta nemá výrazné vedľajšie účinky, ktoré poškodzujú zdravie ako iné diéty.		
V priebehu oboch fáz DASH diéty je zakázané jesť ovocie, lebo obsahuje sacharidy.		
O DASH diéte informoval verejnosť americký denník Daily Mail.		
Tridsaťminútové cvičenie jogy pomáha v prvej fáze DASH diéty dobre spaľovať tuky.		
DASH diéta sa hneď stala populárna.		

10 b

■ Vyhládajte v texte dve prednosti (výhody) DASH diéty pre človeka, ktorý chce schudnúť.

- a)
- b)

2 b

■ Vyberte možnosť, ktorá vyplýva z textu.

1. Počas štrnástich dní DASH diéty je možné schudnúť:
 - a) všetky nadbytočné kilogramy.
 - b) asi tri kilogramy.
 - c) asi pätnásť kilogramov.
 - d) jeden kilogram týždenne.

2. V prvej fáze nie je povolené
 - a) bravčové mäso.
 - b) kuracie mäso.
 - c) morčacie mäso.
 - d) teľacie mäso.

3. V prvej fáze nie je povolené jesť
 - a) hrachový prívarok.
 - b) grilované ryby so zemiakmi.
 - c) zeleninový šalát s nízkotučným syrom.
 - d) pečený karchol s nízkotučnou smotanou.

4. Zo športových aktivít sa v prvej fáze DASH diéty odporúča
- tanec.
 - vytrvalostný beh.
 - aerobik.
 - chôdza.

4 b

Preštudujte si návrh jedálneho lístka prvej fázy DASH diéty. Vyberte tri potraviny, ktoré tam nemajú podľa textu byť.

Jedálny lístok podľa DASH diéty:

Raňajky:	praženica z dvoch vajec, plátok šunky, paradajka, káva s mliekom
Desiata:	biely jogurt, desať vlašských orechov
Obed:	grilované kuracie prsia, zeleninový šalát s majonézovým dressingom
Prvý olovrant:	nízkočučný tvaroh s bylinkami
Druhý olovrant alebo skorá večera:	nakrájaná červená paprika alebo mrkva
Večera:	špagety s paradajkovou omáčkou a bazalkou

Tri nepovolené potraviny v jedálnom lístku:

3 b

Zmeňte vety na príkazy (rozkazovacie vety).

Pri DASH diéte nemusíš počítať kalórie.

Najprv musíš prehodnotiť jedlá, ktoré konzumuješ.

Denne sa musíš pohybovať 30 minút.

Pri DASH diéte nemusíš hladovať.

V druhej fáze si môžeš zaradiť do jedálneho lístka ovocie a sacharidy.

5 b

Vytvor otázky na označené časti v odpovediach.

- a)
 ?

Vedľajším efektom stravovania podľa DASH diéty bola **strata kilogramov**.

- b)
 ?

Diéta s názvom DASH pôvodne slúžila **pacientom**.

- c)
 ?

Po **štrnástich** dňoch prichádza na rad druhá fáza.

3 b

Navrhňte jedálny lístok troch hlavných jedál druhej fázy DASH diéty tak, aby obsahovala sacharidy a ovocie.

Raňajky:

Obed:

Večera:

3 b

■ **Prečítajte si text a vypracujte úlohy, ktoré za ním nasledujú.**

Žltáčka nie je iba chorobou špinavých rúk

Hepatitída sa šíri aj ako dôsledok nevedomosti ľudí. Nový prieskum ukázal, že dostatočné informácie o žltáčke má menej ako pätina ľudí.

Vírusom žltáčky typu A sa na celom svete každý rok nakazí asi 1,5 milióna ľudí. Na Slovensku sa ročne eviduje okolo 500 prípadov. Vírus je vysoko odolný a rýchlo sa šíri. Prežije aj niekoľkoročné zmrazenie a pri teplote +25 °C vydrží vo vode alebo v suchej stolici až 30 dní.

Prenášajú ho infikované osoby, potraviny, ktorých sa dotýkal nakazený človek, znečistená voda, ale i ovocie a zelenina takouto vodou polievané či umyté. Nakaziť sa však môžeme aj nedostatočne tepelne spracovanými alebo mrazenými potravinami.

Vírus sa krvou dostane do pečene, kde spôsobuje zápal tkaniva. Príznaky pripomínajú priebeh chrípky - pacient je unavený, má teploty a bolesti svalov. Po niekoľkých dňoch zvracia, nechutí mu jesť a môže sa objaviť tmavý moč, svetlá stolica, žlté sfarbenie kože a očných bielkov. Od nakazenia po prvé symptómy uplynie 15 až 50 dní a vtedy nakazený človek vírus ľahko prenáša na svoje okolie.

Pacienti s hepatitídou typu A užívajú lieky na regeneráciu pečene. V prípade, že choroba prejde do chronického štádia, môže vyústiť do zlyhania pečene a skončiť sa smrťou.

Na hepatitídu typu B umierajú ročne na svete asi 2 milióny ľudí. Svetová zdravotnícka organizácia eviduje okolo 400 miliónov chronických nosičov vírusu. Na Slovensku sa v roku 2005 vyskytlo 124 prípadov.

Žltáčka typu B sa prenáša krvou a telesnými tekutinami. Teplote -15 °C odoláva vírus až 15 rokov a pri teplote +30 °C prežíva až 6 mesiacov.

Táto infekcia spôsobuje ťažkosti trvajúce i celé mesiace. Liečba si vyžaduje 1 až 2 mesiace hospitalizácie na infekčnom oddelení. Každý desiaty pacient sa však úplne nevyylieči, a tak sa stáva tzv. chronickým nosičom vírusu a u troch štvrtín z nich sa vyvinie cirhóza alebo rakovina pečene.

Najlepšou ochranou je očkovanie. Na Slovensku sa od roku 1998 očkujú povinne novorodenci a od roku 2005 aj deti v jedenástom roku života proti žltáčke typu B. Nie sú však chránené proti žltáčke typu A a zvyšok populácie si musí očkovanie hrať z vlastného vrečka proti obom typom žltáčky.

K príznakom hepatitídy nepatrí	a) vypadávanie vlasov a zubov.
	b) únava, bolesť svalov, teploty.
	c) nechutenstvo, vracanie, tmavý moč.
	d) žlté sfarbenie kože a očných bielkov.
Vo svete sa každoročne nakazí vírusom hepatitídy A	a) 2 mil. ľudí.
	b) 400 mil. ľudí.
	c) 2 tis. ľudí.
	d) 1,5 mil. ľudí.

1.	2.	3.	4.	5.

5 b

■ **Odpovedzte na otázky celou vetou.**

Ktoré typy žltacky poznáme?

.....

.....

Čo sa považuje za najlepšiu ochranu proti žltacke?

.....

.....

Čo môže byť zdrojom nákazy?

.....

.....

Zápal ktorého vnútorného orgánu spôsobuje vírus hepatitídy?

.....

.....

4 b

■ **Zmeňte jednoduché vety na súvetia tak, aby sa význam výpovede zachoval.**

a) Hepatitída sa šíri aj ako dôsledok nevedomosti ľudí.

.....

.....

b) Liečba si vyžaduje 1 až 2 mesiace hospitalizácie na infekčnom oddelení.

.....

.....

4 b

■ Vyhľadajte všetky slová odvodené od slova infekcia.

.....

1 b

■ Zhrňte podstatu textu v 5 vetách.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5 b

■ **Prečítajte si text a vypracujte úlohy, ktoré za ním nasledujú.**

Kolko ľadu je v Dobšinskej ľadovej jaskyni a prečo dolietal fráter Cyprián?

Pod označením raj, ktoré sa roku 1308 objavilo v istej listine pustovníckeho kláštora, určite nik nemal na mysli tajomné rokliny a neprekonateľné bariéry. Dnes je to inak: kto už raz prejde Suchú Belú (lepšie povedané: poprelieza ju), býva taký fascinovaný svojím zážitkom, že si pevne zaumieni vrátiť sa sem. Každé pohorie na Slovensku má v sebe čosi jedinečné. Vzrušujúca scenéria a jedinečné prírodné útvary Slovenského raja majú v sebe nespornú neopakovanosť.

Nejde o samostatné pohorie, ale iba o časť Slovenského rudohoria. Vodná erózia tu zo zalesnených, z diaľky nenápadných horských úsekov vytvorila dve atrakcie – desiatku väčších i menších roklín a 11-kilometrovú divoromantickú, skalnými zrázmi lemovanú tiesňavu Prielom Hornádu. Samotný názov – kombinácia slov „slovenský“ a „raj“ – nás privádza do minulosti, k osobe Belu Hajtsa, ktorý horlil za sprístupnenie týchto prírodných krás.

Na schodnosti týchto úsekov sa začalo pracovať už v roku 1910, ale vzhľadom na obrovské ťažkosti boli niektoré úseky definitívne dobudované až po 2. svetovej vojne (v rokoch 1960 – 1981). V zime, keď vodopády stuhnú do podoby mohutných ľadových stĺpov, je návšteva týchto miest zvlášť vzrušujúca, ale vyhradená len pre tých nadšencov, ktorí sú na zimnú túru patrične vybavení. Silným zážitkom môže byť aj prechod cez Hornád, možný len vtedy, keď niet pochyb, že Prielom je dobre zamrznutý.

Dobšinská ľadová jaskyňa

Táto slávna jaskyňa má niekoľko tvárí. Tú najkrajšiu ukazuje začiatkom leta, keď sú v nej neroztopené cencúle, ktoré sa v zime vytvorili na skalných klenbách. Roku 1870 zostúpili traja obyvatelia Dobšinej do „ľadovej priepasti“ a odhalili asi 1,5-kilometrovú chodbu; už asi po roku približne polovicu z nej sprístupnili. Množstvom ľadu (110 000 m³) patrí táto ľadová jaskyňa medzi najväčšie svojho druhu na svete.

Kláštorský

Dnešná chata na Kláštorsku, ponúkajúca občerstvenie aj ubytovanie, stojí na vskutku historickej pôde. Keď sa Belo IV. roku 1241 nedokázal ubrániť pred tatárskym vpádom, hľadali utečenci unikajúci pred pustošivými hordami útočiská po celom Slovensku. Pod vedením spišského grófa Jordana opevnili sa mnohí Spišiaci na plošine z troch strán chránenej vtedy nepriechodnými roklinami. Z vďaky za záchranu tu okolo roku 1300 postavili kláštor. Jeho odľahlá pozícia bola však pomerne nevýhodná a po roku 1534, keď ho museli opustiť mnísi, kláštor zrušili. Aby sa sem neuchyľovali lupiči, vyprázdnený kláštor zrovnali so zemou.

Lietajúci mních z Červeného Kláštora

Fráter Cyprián bol nepokojný duch. Raz sa vzniesol do veľkej výšky a zamieril k Vysokým Tatrám. Keď letel nad štítmi, stihol ho zaslúžený trest nebies – zasiahol ho blesk. Zrútil sa do Doliny Rybieho Potoka (na poľskej strane) a skamenel v tvare špicatej veže, nazvanej Mních; Povešť (má viacero verzií) spája túto postavu s historickou osobnosťou kamaldulského mnícha Cypriána. Prvá zmienka

o ňom je z roku 1756; vieme, že sa narodil roku 1724 v Sliezsku. V Červenom Kláštore si ho vážili ako univerzálneho génia, hoci oficiálne bol iba „holič, kuchár, správca jedálne, ošetrovateľ chorých“. Zaoberal sa aj liečiteľstvom – bol skvelým botanikom a vyznal sa v liečivých rastlinách. Vedomosti získal mastičkárskou praxou a štúdiom literatúry. Bol aj alchymistom, pyrotechnikom, výrobcom zrkadiel a skutočne sa zaoberal aj aviatickou problematikou. Jeho „čertovská mašina“ (myslí sa tým zariadenie s krídlami) sa v písomnostiach skutočne spomína. Popritom, že Cyprián založil a viedol na Spiši prvú lekárňu, zanechal aj vynikajúci herbár s 272 rastlinami. Pri triedení sledoval medicínske aj botanické hľadiská, takže v súvislosti s jednotlivými chorobami uvádza aj osvedčené liečebné metódy a zásady aplikovania bylín.

Základy dnešnej, už nekompletnej budovy kláštora sa zvyknú dávať do súvislosti s dielom istého odsúdenca.

■ Úlohy k predchádzajúcemu textu

■ **Odpovedzte na otázky.**

Koľko rokov trvalo, kým sa celý Slovenský raj stal prístupný pre turistov?

.....
.....

Akú podobu majú vodopády v Slovenskom raji v zimnom období?

.....
.....

Kedy môžu turisti Slovenského raja prechádzať cez rieku Hornád?

.....
.....

Kto sa považuje za objaviteľa Dobšinskej ľadovej jaskyne?

.....
.....

Prečo sa mnohí Spišiaci vedení spišským grófom Jordanom opevnili na plošine Kláštoriska?

.....
.....

Aká záľuba spája frátra Cypriána z povesti o skale Mních s kamaldulským mníchom Cypriánom?

.....
.....

Na základe akých kritérií roztriedil mních Cyprián rastliny vo svojom herbárii?

.....
.....

7 b

■ **Podčiarknite len tie tvrdenia, ktoré nevyplývajú z textu.**

Slovenský raj je pomenovanie časti Slovenského rudohoria.

Tiesňava Prielom Hornádu vznikla v dôsledku veternej erózie.

V roku 1871 mohli ľudia prejsť asi 750 m chodby v Dobšinskej ľadovej jaskyni.

Mnísi museli opustiť kláštor na dnešnom Kláštorisku , lebo ho panovník zrušil.

Kláštor na Kláštorisku zrovnali so zemou, aby sa nestal skrýšou pre lupičov.

Fráter Cyprián z povesti o skale Mních zahynul v dnešnom Poľsku.

Kamaldulský mních Cyprián mal vo svojej dobe veľmi dobré znalosti z oblasti botaniky, chémie i fyziky.

7 b

■ **Vytvorte z podčiarknutých slov slovesá a v správnom tvare ich doplňte do viet.**

- a) Tiesňava Prielom Hornádu je lemovaná skalnými zrázmi.
Skalné zrázy tieňavu Prielom Hornádu.
- b) Začiatkom leta sú v nej neroztopené cencúle.
Začiatkom leta sú v nej cencúle, ktoré sa
- c) Na Kláštorisku stojí chata, ponúkajúca občerstvenie aj ubytovanie.
Na Kláštorisku stojí chata, ktorá občerstvenie aj ubytovanie.
- d) Utečenci unikajúci pred pustošivými hordami hľadali útočiská po celom Slovensku.
Utečenci, ktorí pred pustošivými hordami, hľadali útočiská po celom Slovensku.

4 b

■ **Vypíšte z textu dve charakteristiky Dobšinskej ľadovej jaskyne.**

.....

1 b

■ **Vyhľadajte v texte slová, ktoré označujú**

- a) človeka, ktorý sa zapáli pre istú vec
- b) rehoľníka, ktorý nie je kňazom, rehoľného brata
- c) človeka, ktorý okráda iných s použitím násilia
- d) človeka, ktorý používa a zneškodňuje výbušniny (bomby)
- c) skupinu lúpežných kočovníkov

5 b

■ **Vytvorte doplňovacie opytovacie vety, ktorými sa bude pýtať na podčiarknuté časti viet.**

Základy dnešnej budovy kláštora sa zvyknú dávať do súvislosti s dielom istého odsúdenca.

.....

.....

Z vďaky za záchranu tu okolo roku 1300 postavili kláštor.

.....

.....

Vedomosti získal mastičkárskou praxou a štúdiom literatúry.

.....

.....
Táto slávna jaskyňa má niekoľko tvárí.
.....

4 b

■ **Zakrúžkujte, ktorá z možností najlepšie vystihuje význam podčiarknutého spojenia.**

Vyprázdnený kláštor zrovnali so zemou.

- a) Vyprázdnený kláštor zrekonštruovali.
- b) Vyprázdnený kláštor zrušili.
- c) Vyprázdnený kláštor zbúrali.
- d) Vyprázdnený kláštor prebádali.

Skutočne sa zaoberal aj aviatickou problematikou.

- a) Skutočne sa zaoberal aj históriou.
- b) Skutočne sa zaoberal aj letectvom.
- c) Skutočne sa zaoberal aj zberateľstvom.
- d) Skutočne sa zaoberal aj mystikou.

2 b

■ **Prečítajte si text a vypracujte úlohy, ktoré za ním nasledujú.**

Filokartia – láska ku kartám

Tak ako skoro všetko vôkol nás, aj pohľadnice majú svojich používateľov, obdivovateľov, ale aj zberateľov. Môžu nás rozosmiať aj dojať. Prekvapíť dobrým nápadom, iné si ani nevšimnete. Kým sa však v 19. storočí pohľadnice presadili, jednoduché to nemali.

Európa v roku 1898 mala oproti Američanom náskok a pohľadnice, karty, ľudia hojne využívali ako jednoduchý dorozumievací prostriedok. Oznamovali si správy, čo si nevyžadovali utajovanie. Pohľadnice vtedy už putovali aj v poštových dostavníkoch na území dnešného Slovenska, zdokumentované sú pozdravy s tatranským motívom.

Práve obdobie na prelome storočí prialo pohľadniciam najviac. Tlačiar a vydavateľ sa predháňali ako zákazníkov zaujať. Už v roku 1896 údajne svetom prešlo 2 miliardy 306 miliónov pohľadníc.

V tomto období sa objavili aj prví zberatelia, dodnes ich je veľa na celom svete. Viac než pohľadnice sa vraj zbierajú len známky, mince a kartičky amerických bejzbalistov.

Prvé zjazdy zberateľov pohľadníc boli v Norimbergu (1899), Prahe i Budapešti (1900). Skutočná zberateľská horúčka prepukla najmä medzi ženami. Muži si z nich ťahovali.

Kde sa objavila vôbec prvá pohľadnica? Ťažko povedať. Odborníci na pohľadnice i historici pričádzajú s viacerými tipmi. Isté je, že ich predchodcami boli korešpondenčné lístky. Zaviedli ich najprv v Rakúsko-Uhorsku v roku 1869. V roku 1870 posielal svokrovcom korešpondenčný lístok tlačiar a kníhkupec August Schwartz z Oldenburgu. Aby svoju zásielku vylepšil, vytlačil na adresnú stranu oproti poštovej známke delostrelca s kanónom. Tento počin väčšina považuje za zrod pohľadnice, aj keď už predtým sa objavili zaujímavé pokusy.

Obrázky a súkromné dotlačovanie obrázkov, reklám a symbolov na korešpondenčné lístky boli v Európe stále populárnejšie a od roku 1885 bolo v Rakúsko-Uhorsku povolené tlačenie súkromných lístkov. Jedinou podmienkou bolo, že museli mať vytlačený názov „Correspondenzkarte“, v Uhorsku „Levelező lap“.

Cesta k pohľadniciam bola voľná. Spočiatku sa na nich objavovali firemné reklamy, neskôr pribudli pohľady na krajinu a mestá - odtiaľ názov pohľadnica. Od fádnych čiernobielych sa prepracovali k viacfarebnosti. Dnes sú cennými dokumentmi aj pre historikov. Verne zachytávajú atmosféru každého obdobia.

Zaujímavými artefaktmi s výpovednou hodnotou sa možno raz stanú aj posledné módné výkriky – elektronické pohľadnice. S rozvojom internetu ľudia klasické papierové pohľadnice posielajú stále menej. Kto sa ale nepoteší, keď ju dostane?

■ Úlohy k predchádzajúcemu textu

■ Označte (X), či je tvrdenie pravdivé (+) alebo nepravdivé (-).

	+	-
Na prvých pohľadniciach zo slovenského územia bol prírodný motív.		
V roku 1896 v Európe poslali viac ako 2 miliardy 306 miliónov pohľadníc.		
Prví začali používať pohľadnice Američania.		
Aktívnejšími zberateľmi pohľadníc sú muži.		
Pohľadnice sa vyvinuli z korešpondenčných lístkov.		
Prvé pohľadnice využívali podnikatelia na svoju reklamu.		
Pohľadnice sa začali používať v rovnakom čase, ako sa do obehu dostali korešpondenčné lístky.		
Pohľadnice na rozdiel od korešpondenčných lístkov obsahujú texty súkromného charakteru.		
Zberateľský odbor filokartia vznikol na konci 19. storočia.		
Prvé korešpondenčné lístky začali používať v 60. rokoch 19. storočia v rakúsko-uhorskej monarchii.		

10 b

■ Odpovedzte na otázky.

1. Ako reagovali muži na zberateľské nadšenie žien?

.....

2. V ktorom období vznikla filokartia?

3. Ktoré štyri pocity vedia vyvolať pohľadnice, ak nás môžu rozosmiať, dojať, prekvapiť, no iné si ani nevšimneme.

.....

4 b

■ Vyberte z možností tie, ktoré vyplývajú z textu.

- Korešpondenčný lístok, ktorý poslal tlačiar a kníhkupec August Schwartz, mal
 - na jednej strane adresu a známku a na druhej strane obrázok delostrelca s kanónom.
 - na jednej strane adresu a známku a nad ňou obrázok delostrelca s kanónom.
 - na jednej strane adresu a na druhej strane známku a obrázok delostrelca s kanónom.
 - na jednej strane adresu a známku a v druhej časti obrázok delostrelca s kanónom.
- Na slovenskom území v roku 1885 povolili tlačiť súkromné lístky s označením
 - Correspondenzkarte aj Levelező lap.
 - Correspondenzkarte.
 - Levelező lap.
 - Correspondenzkarte alebo Levelező lap.
- Pohľadnica sa údajne zrodila v roku
 - 1869, keď vydali prvé korešpondenčné lístky.
 - 1870, keď August Schwartz vytlačil na korešpondenčný lístok obrázok.
 - 1885, keď vytlačili prvé súkromné lístky.
 - 1889, keď sa uskutočnil prvý zjazd zberateľov pohľadníc v Norimbergu.

3 b

■ **Spracujte text formou osnovy s piatimi heslami.**

.....

.....

.....

.....

.....

5 b

■ **Dokončite vety tak, aby sa obsahovo zhodovali s textom.**

Ľudia hojne začali používať pohľadnice, karty, na to, aby

.....

Prostredníctvom pohľadníc si ľudia oznamovali také správy, ktoré

.....

Tlačiarci a vydavatelia sa na prelome storočí predhánali, aby

.....

Pohľadnice dostali svoj názov podľa toho, že

.....

V Rakúsko-Uhorsku v roku 1885 povolili, aby

.....

Pohľadnice sú cennými dokumentmi aj pre historikov, lebo zachytávajú to, aká

.....

Fádne čiernobiele pohľadnice nahradili také, ktoré

.....

Ľudia dnes posielajú klasické pohľadnice menej, lebo

.....

8 b

■ **Prečítajte si text a vypracujte úlohy, ktoré za ním nasledujú.**

Doping v športe

Človek sa odjakživa snažil nielen prirodzene, ale aj umelo zvyšovať svoje výkony. Najprv v boji s nepriateľom, neskôr aj v športe. Na pôvod samotného slova doping existuje niekoľko teórií. Podľa jednej z nich pochádza z flámskeho „doop“, čo predstavuje tuk na mazanie podošiev proti premoknutiu. V roku 1889 sa slovo „doping“ po prvýkrát objavuje v anglickom slovníku, kde je definované ako zmes ópia a narkotík určená pre dostihové kone. V Amerike slovo dop označovalo silný výluh z tabaku. Využívali ho kupci koní pri predaji unaveného a starého koňa.

Prvé zaznamenané prípady dopingu sú z 3. storočia p. n. l. Neuveriteľný počet sošiek Jupitera nájdených v okolí športovísk svedčí o tom, že atléti porušovali pravidlá a týmto spôsobom žiadali bohov o odpustenie. Bežci na dlhé trate pili pred súťažou odvar z prasličky, ktorý znižoval prekrvenie sleziny. V antickom Grécku bola starostlivosť o športovcov na vysokej úrovni. Tréner sa staral o fyzickú zdatnosť i zloženie stravy. Pri zostavovaní jedálneho lístka sa vychádzalo z vlastností konzumovaných zvierat.

V novodobom športe sa začalo intenzívne dopovať približne v 2. polovici 19. storočia. Prvé informácie o dopingu na novodobých olympijských hrách pochádzajú z tretích OH 1904 v St. Louis. Víťaza maratónskeho behu Američana Hichksa na trati ošetroval lekár, dostal niekoľko podkožných injekcií síranu strychnínu a zjedol päť vajec, ktoré zapil niekoľkými pohármi brandy. Celý rad dopingových afér je spojený aj s profesionálnym boxom, v ktorom sa používali predovšetkým strychnín s aromatizovaným likérom, brandy alebo koňakom s prímiesou medu. Do nosa boxerom aplikovali efedrín, aby nedýchali ústami a nevystavovali sa riziku vyrazených zubov. Do tváre im vtierali masť s kokaínom, ktorá spôsobila miestne znecitlivenie. Medzi cyklistami boli populárne posilňujúce nápoje. Francúzi používali najčastejšie kofeín s alkoholom, Belgičania cmúľali pri etapách kocky cukru s éterom. Pri šesťdenných pretekoch dvojíc popíjali pretekári s obľubou silnú čiernu kávu s likérom alebo hltali proti únave tablety kofeínu. Na predvojnových OH v Los Angeles zvíťazilo s prevahou družstvo japonských plavcov. Po skončení hier na ich izbách našli ampulky s nitroglycerínom.

Koncom 20. storočia sa na zvyšovanie výkonov začal požívať krvný doping. Zhruba mesiac pred súťažou športovcom odoberú postupne asi 1 l krvi a krátko pred súťažou vrátia späť do krvného obehu. Zvýši sa počet červených krviniek i prekysličenie organizmu.

Rovnako ako doping, tak aj snaha o jeho kontrolu má svoje korene v hlbokéj histórii. Už v 16. storočí p. n. l. pri hrách v Thébach museli pretekári pred štartom na rozhodcu dýchnuť, aby preukázali, že nepili alkohol, ktorý bol pri hrách zakázaný. V roku 1928 Medzinárodný olympijský výbor v Amsterdame po prvýkrát oficiálne zakázal užívanie dopingu. Neexistovali však podmienky na jeho kontrolu. Po 2. svetovej vojne skupina francúzskych lekárov pomohla vytvoriť prvú komisiu pre jeho kontrolu oficiálne ustanovenú v roku 1959. Prvé laboratórne antidopingové skúšky sa uskutočnili na zimných hrách v Grenobli v roku 1968.

Úlohy k predchádzajúcemu textu

■ Zakrúžkujte všetky možnosti, ktoré vyplývajú z textu.

Slovo doping je odvodené od slova

- a) doop – tuk na podošvy.
- b) doping – zmes ópia a narkotík pre kone.
- c) doop – druh alkoholu.
- d) dop – výluh z tabaku.

V minulosti dopyvali

- a) kone pri dostihoch.
- b) kone pri predaji.
- c) vojaci v boji.
- d) dôstojníci pri výcviku.

Vytrvalostní bežci využívali na zvyšovanie svojej výkonnosti

- a) aromatický likér so strychnínom.
- b) odvar z prasličky.
- c) brandy a vajcia.
- d) cukor s éterom.

12 b

■ Vychádzajte z vlastností zvierat a rozhodnite, ktorý druh mäsa zaradil tréner v antickom Grécku do jedálneho lístka svojho zverenca.

a) tréner boxera	A. mäso z kozy
b) tréner bežca	B. mäso z vola
c) tréner zápasníka	C. mäso z hydiny
d) tréner skokana	D. mäso z brava

4 b

■ Odpovedzte na otázky celou vetou.

1. Koľko rokov uplynulo od prvého oficiálneho zákazu dopingu po prvé laboratórne antidopingové skúšky?

.....
.....

2. Čo je základom tzv. krvného dopingu?

.....
.....

3. Na čo slúžili sošky Jupitera v blízkosti športovísk?

.....
.....

4. V ktorom športe sa v minulosti využívala ako dopingová látka kofeín?

.....
.....

5. Vďaka čomu dokázal boxer pokračovať v zápase napriek vážnym zraneniam tváre?

.....
.....

6. Akú formu dopingových skúšok využívali antickí rozhodcovia?

.....
.....

7. Ktorá krajina iniciovala vytvorenie prvej komisie na kontrolu dopingu?

.....
.....

7 b

■ **Zakrúžkujte, či výrok vyplýva (áno) alebo nevyplýva (nie) z textu.**

1. Prekrvenie sleziny znižuje rýchlosť vytrvalostného bežca a tým aj jeho výkon.

áno/nie

2. V antike zvyšovali výkony športovcov nielen tréningom, ale aj zmenou v stravovaní.

áno/nie

3. Oficiálne bol doping prvýkrát zakázaný v druhej polovici 20. storočia.

áno/nie

4. Laboratórne testy dokázali, že japonskí plavci zvíťazili na olympijských hrách v Los Angeles vďaka nitroglycerínu.

áno/nie

5. Už na prvých novodobých olympijských hrách boli odhalení dopingoví hriešnici.

áno/nie

6. Slovo doping jednoznačne pochádza z anglického jazyka.

áno/nie

6 b

■ **Vytvorte slogan, ktorým podporíte antidopingovú kampaň v športe.**

.....
.....
.....

1 b

■ **Prečítajte si text a vypracujte úlohy, ktoré za ním nasledujú.**

Prečo sú a prečo nie sú dôležité peniaze

Slávny ekonóm Robertson raz povedal: „Ani láska neurobila z ľudí takých bláznov, ako to dokázali peniaze.“ Peniaze ľudí nielen motivujú, ale po stáročia boli predovšetkým zdrojom nenávisti a veľmi často viedli k vojnám. Platón už v 5. stor. pred naším letopočtom povedal: „Peniaze slúžia ako symbol na uľahčenie výmeny tovarov medzi ľuďmi.“ Kedysi sa vymieňal dobytok za obilie, kožušiny za pôdu a podobne. Ľudia postupne zisťovali, že výmena tovaru za tovar nie je vždy praktická. Ak chcel niekto vymeniť tovar, ktorý mal hodnotu napríklad len pol kravy, nastal problém. Totiž ani dve polovičky kravy nemajú hodnotu jedného živého kusa. Takto fungoval výmenný obchod.

Ľudia teda začali hľadať niečo, čo by plnilo úlohu akéhosi sprostredkovateľa, „zástupcu“, pri výmene tovarov. Na jednom konci sveta túto funkciu plnili obrovské a ťažké žarnovy (kamene na drvenie a mletie obilia), v Číne bola platidlom ryža, v Grónsku tuleň, inde korenie či soľ a Slovania v časoch Veľkej Moravy používali ako platidlo železné hrivny. Zlato a striebro si ľudia cenili už veľmi dávno, ale na myšlienku vytvoriť z nich peniaze prišli ako prví Feničania pred vyše 2 700 rokmi. Výmenný obchod však nezanikol úplne. Časom ku kovovým minciam pribudli aj papierové peniaze. V Číne ich používali dokonca už v 11. storočí. Prvé papierové peniaze (v Európe) vydávali banky, boli to teda bankovky a boli plne „kryté zlatom“. Ak ste s takouto bankovkou prišli do banky, na požiadanie vám ju vymenili za zlato v tej istej hodnote. Neskôr však štát, králi i celé vlády potrebovali čoraz viac peňazí a začali papierové peniaze vydávať aj sami. Takéto papierové peniaze sa nazývali „štátovky“, ale už neboli úplne kryté zlatom.

Ak chcete, aby peniaze neležali ladom, ale aby vám priniesli ďalšie peniaze, nemôžete ich napchať doma do pančuchy, ale musíte ich investovať. Jednou z možných investícií je, že peniaze uložíte v banke. Ak uložíte do banky napríklad 1 000 eur a sľúbite, že ich tam necháte 1 rok, banka vám o ten jeden rok vráti 1 040 eur. Banka takto získa veľa peňazí a môže ich zasa požičať. Napríklad ak nejaký podnikateľ potrebuje peniaze, banka mu ich požičia, ale podnikateľ za to musí tiež zaplatiť. To znamená, že o rok jej musí nielen požičané peniaze vrátiť, ale musí zaplatiť aj úroky. A práve z tých úrokov ste aj vy dostali svojich 40 eur. Čím väčšiu sumu peňazí si niekto požičia, tým väčšie úroky musí zaplatiť. Ten, kto si peniaze požičiava, sa volá dlžník. Aby mala banka istotu, že dlžník jej peniaze vráti, najprv sa zaujíma, na čo si chce peniaze požičať. Zisťuje, či obchod, ktorý si chce podnikateľ otvoriť, nepri-náša zbytočne veľké riziko. Banka ďalej zisťuje, či má podnikateľ nejaký majetok, ktorým by mohol banke zaplatiť v prípade, že obchod sa nepodarí a on nezarobí peniaze, ktoré má vrátiť. Finančný trh prostredníctvom bánk zabezpečuje aj prerozdelenie peňazí. To znamená, že peniaze „umiestňuje“ tam, kde sú spoločensky potrebné. Voľakedy mali právo vydávať peniaze len panovníci, neskôr toto prísne strážené právo prevzali od štátu banky. Najstaršou bankou na svete, ktorá toto právo získala, je anglická Bank of England. S vydávaním peňazí súvisí aj rozoznávanie pravej a ľavej strany platidla, odborne sa nazývajú „averz“ a „reverz“. Pravou stranou (averzom) je tá strana, na ktorej je symbol vydavateľa. Pretože Slovensko – prostredníctvom Národnej banky Slovenska – vydáva slovenské peniaze, na minciach je to slovenský štátny znak.

■ Úlohy k predchádzajúcemu textu

■ Označte (X), či tvrdenie vyplýva (+) alebo nevyplýva (-) z textu.

	+	-
Feničania využili na výrobu prvých peňazí – mincí drahé kovy.		
Podľa Robertsona robia peniaze z ľudí bláznov.		
Prvé písomné záznamy o význame peňazí máme už z obdobia starovekého Grécka.		
Vznikom peňazí výmenný obchod prestal fungovať.		
Peniaze často viedli i k medzinárodným ozbrojeným konfliktom.		
Prvá banka, ktorá získala právo vydávať peniaze, vznikla na britských ostrovoch.		
Prvé mince sa začali používať až začiatkom nášho letopočtu.		

7 b

■ Odpovedzte na otázky.

Aké výhody prináša ľuďom uloženie peňazí v banke?

.....

.....

Ktoré štyri operácie realizuje banka vo vzťahu ku klientovi?

.....

.....

Kedy sa stane klient banky jej dlžníkom?

.....

.....

Aké prísne strážené právo prevzali banky od štátu?

.....

.....

Z akého materiálu vyrobili platidlo na veľkomoravskom území?

.....

.....

Prečo nebola výmena tovaru vždy praktická?

.....

.....

Na akom základe fungoval výmenný obchod?

.....

.....

7 b

■ **Zakrúžkujte zo štyroch možností správne pokračovanie viet.**

Číňania využívali na sprostredkovanie výmeny tovaru	a) žarnovy.
	b) zrnká ryže.
	c) korenie a soľ.
	d) sliepky.
Pri požičiavaní peňazí podnikateľovi sa banka nezaujíma	a) o účel pôžičky.
	b) o riziko podnikania.
	c) o rodinné zázemie.
	d) o majetkové pomery žiadateľa.
Zvieratá ako „predmincové“ platidlo sa využívali	a) v Číne.
	b) v Indii.
	c) na Velkej Morave.
	d) v Grónsku.

3b

Vysvetlite

a) pojmy:

dlžník

.....

úrok

.....

investovať

.....

elektrón

.....

4 b

b) spojenie

Nechaj peniaze ležať ladom.

.....

1 b

c) rozdiel medzi bankovkou a „štátovkou“

.....

2 b

■ **Vytvorte otázky, ktorými sa budete pýtať na označenú časť vety.**

Takéto papierové peniaze sa nazývali „štátovky“.

.....

Voľakedy mali právo vydávať peniaze len panovníci.

.....

Na jednom konci sveta túto „funkciu“ plnili obrovské a ťažké žarnovy.

.....

Peniaze veľmi často viedli k vojnám.

.....

4 b

■ **Napište, ktorá strana mince je averz a ktorá reverz.**

.....

.....

■ **Prečítajte si text a vypracujte úlohy, ktoré za ním nasledujú.**

A.

Svet a život v ňom má dve stránky, dobrú a zlú. Tou horšou je kriminalita. Ide o nebezpečné správanie a konanie, ktoré ohrozuje najzákladnejšie ľudské hodnoty - život, zdravie, ľudskú dôstojnosť a majetok. Ľudia sa ich dopúšťajú úmyselne i neúmyselne. Denne na celom svete registrujú približne 1,2 milióna trestných činov. U nás bolo v roku 2009 zaevidovaných 104 759 trestných skutkov. Odhaľovanie, objasňovanie a dokumentovanie všetkých druhov trestnej činnosti, teda majetkovej, násilnej, mravnostnej, ekonomickej, ale aj drogovej či organizovanej, je záležitosťou orgánov činných v trestnom konaní. Sú to prokurátori a policajný orgán, teda vyšetrovatelia a poverení príslušníci policajného zboru.

Ľudia sa dopúšťajú trestnej činnosti v každom veku, najviac však v mladosti a v ranej dospelosti. Slovenská právna úprava umožňuje trestne stíhať za porušenie zákona aj mladistvých, ktorí v čase spáchania činu už dovŕšili 14 rokov. Mladiství sú tí, ktorí majú od 14 do 18 rokov. Trestne zodpovední teda sú, ale sankcie, ktoré im možno uložiť, sú menej prísne ako u dospelých – trestné sadzby odňatia slobody sa znižujú na polovicu, horná hranica nie je viac ako 7 rokov a dolná 2 roky. Pri závažných zločinoch je to až do 15 rokov.

Osobám mladším ako 14 rokov, ktoré naša legislatíva nazýva deti, môže byť namiesto trestnej sankcie uložená takzvaná ochranná výchova, teda výchova v štátnom zariadení, ktoré patrí do rezortu Ministerstva školstva Slovenskej republiky. Podiel detí a mládeže na počte všetkých páchatelov trestných činov vzrastá. V roku 2009 odsúdili 2 026 mladistvých (6,55 % zo všetkých odsúdených) za 2 934 spáchaných skutkov.

B.

Medzi najčastejšiu majetkovú trestnú činnosť, ktorú páchajú deti, patria krádeže v bytoch, obchodoch, vecí z áut, krádeže bicyklov či krádeže vlámaním. Násilné trestné činy s podielom detí a mládeže sa páchajú desaťnásobne menej ako majetkové, najčastejšie ide o úmyselné ublíženie na zdraví a lúpež. Časté je výtržníctvo, teda slovná alebo fyzická neslušnosť na verejnosti prístupnom mieste. Ide o napadnutie iného či hanobenie historickej alebo kultúrnej pamiatky, nadávky a urážky na verejnosti, ale aj znečisťovanie verejných priestranstiev, poškodzovanie cudzieho majetku, rušenie nočného pokoja a podobne.

Výtržníci či agresori sú spravidla fyzicky zdatní jedinci, strach z ich postavy im dáva silu – sú to „viditeľní výtržníci“. Druhú skupinu reprezentujú „neviditeľní výtržníci“, ktorých nezaregistrujete na prvý pohľad a netúžia po publicite. K výtržníkom sa radia aj inteligentní jedinci, často s dobrou povestou, sú to dobrí manipulátori – „inteligentní výtržníci“. Patria sem aj tí, ktorí sú k obetiam šikany ľahostajní.

A.

Existujú viaceré sankcie za trestné činy. Patrí sem aj ochranná výchova, ktorá má tri účely. V prvom rade kladne ovplyvniť duševný, mravný a sociálny vývoj mladistvého. Po druhé chráni mladistvého pred škodlivými vplyvmi. Okrem toho sa tak chráni spoločnosť pred páchaním trestnej činnosti. Pri ukladaní trestu, ochranného opatrenia alebo výchovného opatrenia sa dbá na to, aby boli primerané povahe a závažnosti spáchaného činu. Platí tu zásada úmernosti.

Zvlášť nebezpeční odsúdení sú zaradení do oddielu s bezpečnostným režimom. Odsúdení mladistvých, ktorí nepracujú, sú zaraďovaní do vzdelávacích programov. Vedomosti si dopĺňajú tí, ktorí majú neúplné alebo neukončené základné vzdelanie. Prebiehajú tu rekvalifikačné kurzy v odbore stolár a kuchár. Veľký priestor je vytvorený pre záujmovú činnosť kultúrnu, technickú a športovú výchovu. Pravidelne sa konajú letné a zimné hry mladistvých.

C.

Úlohou polície je účinne zasiahnuť a poskytnúť obeti ochranu. Všetko sa spravidla začína prijatím trestného oznámenia telefonicky na linke 158, alebo priamo na útvare policajného zboru.

■ Úlohy k predchádzajúcemu textu

■ Vytvorte vhodné nadpisy jednotlivých odsekov textu, ktoré budú mať formu doplňovacej opytovacej vety.

- A.....
B.
C.
D.

4 b

■ Označte (X), o aký druh trestnej činnosti ide.

	majetková	násilná
Dvaja chlapci prepadli v parku staršieho pána a zbili ho.		
Miro počas návštevy u susedov ukradol mobil a tablet.		
Gymnazistka Eva každý deň urážala a ponižovala svoju spolužiačku pred ostatnými spolužiakmi.		
Jožo zobral svojmu otcovi pištoľ a v kukle prepadol benzínovú pumpu.		
Na parkovisku niekto počas jedného večera vytiahol z nádrže šiestich áut benzín.		

5 b

■ Doplňte na základe textu do viet vhodné slovesá.

Orgány činné v trestnom konaní,

a všetky druhy trestnej činnosti.

Slovenská právna úprava umožňuje trestne stíhať mladistvých, ktorí zákon.

Ochranná výchova v prvom rade kladne duševný, mravný a sociálny vývoj mladistvého.

5 b

■ Vyhľadajte päť tvrdení, ktoré nevyplývajú z textu a opravte ich.

Trestne stíhaný môže byť páchatel' bez ohľadu na vek.

Mladí do 14 rokov sa dopúšťajú predovšetkým majetkovej trestnej činnosti.

Medzi výtržníkov či agresorov zaraďujeme aj tých, ktorí vedia o šikanovaní iného, ale nič proti tomu nerobia.

Tresty pre páchatel'ov trestných činov nad 14 rokov sú rovnaké ako tresty pre dospelých.

V roku 2009 bolo na Slovensku zaregistrovaných 287 trestných skutkov denne.

Podiel mladých ľudí na počte všetkých páchatel'ov sa nemení.

Hlavnou príčinou kriminality mládeže je nízka inteligencia páchatel'ov.

Pri vážnych trestných činoch môže byť mladistvý odsúdený aj na 15 rokov.

Súdy Slovenskej republiky spravujú štátne zariadenia ochrannej výchovy.

- a)
- b)
- c)
- d)
- e)

10 b

■ Uvedte, ako sa v slovenskom právnom systéme označujú skupiny osôb vo veku

- a) do 14 rokov
- b) od 14 do 18 rokov
- c) od 18 rokov

3 b

■ Zmeňte pasívne vety na aktívne tak, že zmeníte trpný rod slovíec na činný.

Zvlášť nebezpeční odsúdení sú zaradení do oddielu s bezpečnostným režimom.

U nás bolo v roku 2009 zaevidovaných 104 759 trestných skutkov.

Násilné trestné činy s podielom detí a mládeže sa páchajú desaťnásobne menej ako majetkové.

3 b

■ **Prečítajte si text a vypracujte úlohy, ktoré za ním nasledujú.**

Vámbéry – cestovateľ zo Sv. Jura

Jeden z objaviteľov Strednej Ázie prišiel na svet 19. marca 1832 neďaleko Bratislavy vo Svätom Jure ako Hermann Wamberger alebo Bamberger, potomok židovskej rodiny pôvodom z Nemecka. Neskôr si meno pomadžarčil na Ármin Vámbéry. Krátko po narodení sa Vámbéry s matkou presťahovali do Dunajskej Stredy. Od raného detstva kríval a už od chlapčenského veku si musel sám zarábať na živobytie aj na štúdium. V bratislavskom evanjelickom lýceu sa prejavil jeho mimoriadny talent na jazyky. Ako 25-ročný ich vraj vedel tolko, koľko mal rokov.

V roku 1857 sa vydal na prvú cestu do Ázie. Strávil päť rokov v Istanbule, kde pôsobil ako učiteľ v rodine tureckého pašu. Získal prezývku Rašid effendi, pod ktorou neskôr cestoval. V roku 1861 sa vydal so skromnou podporou Uhorskej akadémie vied, ktorej členom bol od svojich 29 rokov, na druhú a najslávnejšiu cestu. Chcel zbierať dôkazy o stredoázijskom pôvode Maďarov. To sa mu síce nepodarilo, priniesol však Európe zatiaľ najúplnejší súbor zemepisných a etnografických vedomostí o Strednej Ázii. Navštívil oblasti, kde hrozila Európanovi v prípade odhalenia väčšinou poprava. Cestoval preto v prezlečení za derviša, žobravého člena islamských mystických rádov. Z tohto obdobia pochádza jeho druhá prezývka „chromý derviš“.

S karavánami pútnikov aj osamote sa dostal do Teheránu a prechodil Perziu. Následne pešo, na chrbte osla alebo ťavy, precestoval tajomné stredoázijské mestá a oázy. Viackrát mu hrozilo odhalenie, prežil uštipnutie škorpiónom a väčšinou hladoval.

Po návrate do Európy odcestoval Vámbéry do Londýna. Dorazil tam práve v čase, keď sa rozbiehalo ďalšie kolo súperenia Británie s Ruskom o vplyv v Ázii. To znamenalo bojovať proti rastu ruského vplyvu v oblastiach, ktoré vtedy pravdepodobne nemali lepšieho európskeho znalca, akým bol Vámbéry. Orientalistu privítali v najvyšších politických a vedeckých kruhoch s otvorenou náručou. Pozvala ho k sebe kráľovná Viktória, priatelil sa s premiérom Benjaminom Disraelim aj s následníkom trónu princom Edwardom.

Po návrate z Anglicka učil Vámbéry do roku 1904 na budapeštianskej univerzite východné jazyky. Zomrel v roku 1913. Paradoxne sa tak dnes vo svete na významného vedca a cestovateľa azda najčastejšie spomína vďaka jednej drobnej a bezvýznamnej epizóde jeho života. V roku 1890 sa na večeri v Londýne stretol s tajomníkom tamojšieho divadla Bramom Stokerom. Začínajúceho autora veľmi zaujímal svet legiend a najmä ľudové povery o upíroch. Vo Vámbérym našiel nevyčerpatelný zdroj informácií o týchto poverách vo východnej Európe a na Balkáne. Od neho pravdepodobne Stoker prvý raz počul o valašskom kniežati Vladovi Drakulovi a získal tak rozhodujúcu inšpiráciu na napísanie jedného z najznámejších diel svetovej literatúry, románu Dracula. Vámbéry sa asi navyše stal predobrazom jedného z hrdinov románu, Draculovho najurputnejšieho protivníka profesora Van Helsinga. Veď Helsing v románe priamo spomína svojho priateľa Arminia z Budapešti.

■ Úlohy k predchádzajúcemu textu

■ Odpovedzte na otázky.

1. Prečo dostal prezývku „chromý derviš“?

.....
.....

2. Aké bolo skutočné meno Vámbéryho?

.....

3. Akým spôsobom sa Vámbéry v Ázii premiestňoval?

a)

b)

c)

4. Aké prvenstvo v oblasti vedeckého bádania Ázie sa pripisuje Vámbérymu?

.....

5. S ktorými osobnosťami politického a kultúrneho života sa stretol v Anglicku?

.....

5 b

■ Vysvetlite hrubo vytlačené časti vety.

1. **Orientalistu** privítali v najvyšších politických a vedeckých kruhoch.

.....

2. Vo Vámbérym našiel **nevyčerpatelný zdroj informácií**.

.....

3. Jeden z objaviteľov Strednej Ázie **prišiel na svet** neďaleko Bratislavy vo Svätom Jure.

.....

4. Privítali ho **s otvorenou náručou**.

.....

4 b

Napište k hrubo vytlačeným výrazom slová s opačným významom.

na **prvú** cestu -

drobnej epizóde -

priamo spomína -

proti **rastu** ruského vplyvu -

4 b

■ **K nasledovným cudzím slovám napíšte slovenský ekvivalent!**

epizóda -

inšpirácia -

paradox -

3 b

■ **Označte (X), či sú tvrdenia pravdivé (+) alebo nepravdivé (-).**

	+	-
Keď mal Vámbéry 25 rokov, ovládal dvadsaťpäť jazykov.		
Vámbéry sa narodil v nemeckej židovskej rodine.		
Počas archeologického výskumu získal Vámbéry dostatok dôkazov o pôvode Maďarov.		
V rokoch 1857 - 1862 učil deti tureckého pašu v Istanbule.		
V roku 1861 sa stal členom Uhorskej akadémie vied.		
Vámbéryho vedomosti ovplyvnili súperenie Anglicka a Francúzska o vplyv v Ázii.		
Vámbéry pochádzal z bohatej rodiny, preto nemusel v detstve pracovať a rodičia mu platili aj štúdium.		
B. Stoker využil vo svojom diele Dracula Vámbéryho rozprávanie o valašskom kniežati.		
Vámbéry navštevoval evanjelické lýceum v Bratislave, kde do roku 1904 učil orientálne jazyky.		
Zomrel v roku 1913 na uštipnutie škorpiónom.		

10 b

■ **Vypíšte z textu tri slová, ktoré vyjadrujú najvyššiu mieru a intenzitu.**

.....

1 b

■ **Vysvetli, kto je to.**

Upír

.....

Derviš

.....

2 b

■ **Doplňte vetu na základe informácii z textu.**

Keby boli odhalili, že Vámbéry je Európan,

.....

1 b

■ **Prečítajte si text a vypracujte úlohy, ktoré za ním nasledujú.**

Bikiny

Prvý júlový deň roku 1946 zvrhol americký bombardér B-29 v rámci jadrových testov atómovú bombu nad atolom Bikini v Tichom oceáne. O štyri dni neskôr odpálil bombu celkom iného kalibru francúzsky návrhár plážového oblečenia Luis Réard. Verejnosti sa po prvý raz zatajil dych nad dvojdielnymi plavkami, ktoré so slávnym atolom spájala výbušnosť, vyvolaný šok a hlavne meno - bikiny. Dva nevelké kusy tkaniny si obliekali už dievčatá, ktoré sa hrali s loptou na Sicílii v 4. storočí nášho letopočtu. Archeológovia ich objavili na rímskych mozaikách štyri roky po Réardových bikinách. Aj vo filmoch pre pamätníkov sa dajú vidieť ženy v plaveckých úboroch z dvoch častí, ale tie mali ku skutočným bikinám ďaleko - viac zakrývali než odhaľovali.

Bikiny v súčasnosti skutočne vymysleli dvaja francúzski návrhári, ktorí ich rok po skončení druhej svetovej vojny takmer súčasne navrhli a začali predávať. Prvý z nich, módný návrhár Jacques Heim, predstavil svoj výtvar nazvaný Atóm na začiatku leta 1946. Meno odvodil od - na vtedajšie pomery nepatrnej - veľkosti úboru. O tri týždne neskôr Louis Réard, pôvodne strojní inžinier z Renaultu, zmenšil Heimov „najmenší kúpací odev na svete“ na povestné trojuholníčky a triumfoval. Svoj model inzeroval ako „bikiny - menšie než najmenšie plavky na svete“. Mediálnu bombu Réard odpálil v luxusných parížskych kúpeľoch Molitor, kde odvážne miniplavky predviedla striptérka Micheline Bernardiniová. Žiadnu profesionálnu modelku sa Réardovi nepodarilo presvedčiť, aby sa ukázala skôr nahá než oblečená. Na prvé bikiny spotreboval Réard látku o niečo väčšiu ako formát papiera A4.

„Pokiaľ ich neprevlečiete snubným prsteňom, nie sú to žiadne bikiny,“ vyhlasoval. Predovšetkým trojuholník umiestnený na dámskom pozadí bol aj na dnešné pomery veľmi skromný. Minimalistický štýl prítomných novinárov i verejnosť šokoval. Predaj spočiatku viazol, zvlášť v puritánskej Amerike. Ešte v roku 1957 hlásal tamojší časopis Mladé dievča: „Nie je potrebné plytvať slovami pre tzv. bikiny, pretože je nemysliteľné, že by si dievča s taktom a vkusom mohlo niekedy obliecť takú vec.“ Zo súťaže Miss World organizovanej v roku 1951 v Británii boli bikiny vykázané, aby nezvýhodňovali odvážne krásky pred tými hanblivejšími. Ale aj Španielsko, Taliansko a Portugalsko najprv dvojdielne plavky zakazovali, presadili sa až, keď sa v nich vo filme A Boh stvoril ženu (1956) ukázala Brigitt Bardotová. Bikiny spopularizovala aj prvá Bondova dievčina Ursula Andressová, keď vo filme Doktor No vystúpila z mora v bielych bavlnených bikinách s nožom za opaskom. O 40 rokov neskôr ju napodobnila v bondovke Dnes neumieraj Halle Berryová.

Odvtedy oblúba bikín, azda s výnimkou 80. a začiatku 90. rokov, stúpala. Nosia sa aj rôzne varianty bikín. Monokiny sú buď jednodielne plavky vykrojené takmer ako bikiny, alebo častejšie len spodný diel plaviek. Tankiny majú síce dva diely, ale horná časť sa končí až tesne nad pupkom - spájajú tak pohodlie dvojdielných plaviek s plavkami vcelku (na toalete si nemusia vyzliekať vrchnú časť).

■ Úlohy k predchádzajúcemu textu

Vyberte si zo štyroch možností správne pokračovanie viet a zvolené písmeno (a, b, c, d) napíšte do tabuľky.

Bikiny sa nazýva	a) ostrov v Atlantickom oceáne.
	b) polostrov v Stredozemnom mori.
	c) atol v Tichom oceáne.
	d) Sicília.
Plavky - bikiny navrhli naraz	a) dvaja anglickí návrhári.
	b) traja francúzski krajčíri.
	c) jeden anglický a jeden francúzsky krajčír.
	d) dvaja francúzski návrhári.
V roku 1951 bola súťaž Miss World v	a) Taliansku.
	b) Španielsku.
	c) Amerike.
	d) Británii.
Monokiny sú plavky	a) často len so spodným dielom.
	b) oranžovej farby.
	c) s krátkymi nohavicami.
	d) s opaskom.
Louis Réard bol pôvodne	a) učiteľ.
	b) filmový režisér.
	c) inžinier.
	d) maliar.

1.	2.	3.	4.	5.

5 b

■ Označ znakom X správny stĺpček.

	áno	nie
V luxusných kúpeľoch Molitor predstavil L. Réard v roku 1946 miniplavky.		
Španielsko a Taliansko módu bikín prijali hneď od začiatku.		
Micheline Bernardiniová bola profesionálna modelka.		
Bikiny návrhára Réarda majú formu trojuholníkov.		
Pravé bikiny môžeme prevliecť cez prsteň.		
Ursula Andressová aj Halle Berryová mali oblečené bikiny vo filme s J. Bondom.		
Návrhár J. Heim nazval svoj výtvar Mladé dievča.		
Najväčšiu popularitu mali bikiny v 80. a 90. rokoch.		

8 b

■ **Odpovedzte na otázky.**

a) Ako vyzeralo plážové oblečenie návrhára Luisa Réarda?

.....
.....

b) Prečo bol predaj bikín spočiatku problematický?

.....
.....

c) Ktorý film spopularizoval bikiny?

.....
.....

d) Aká je výhoda tankín oproti plavkám vcelku?

.....
.....

5 b

■ **Vysvetlite slová a slovné spojenia.**

Mediálna bomba

.....

Inzerovať

.....

Predaj spočiatku viazol

.....

3 b

■ **Napište synonymum k nasledujúcim slovám.**

1. odvážny

2. luxusný.....

3. výtvor

4. šokovať

5. nepatrný

5 b

■ **Vyhľadajte v texte dve antonymické dvojice.**

..... :

..... :

■ **Napište krátky reklamný bilbord (billboard) na bikiny.**

.....

.....

.....

2 b

■ **Prečítajte si text a vypracujte úlohy, ktoré za ním nasledujú.**

Kampaň proti vyzliekaniu

Po iránskych uliciach nebudú chodiť žiadne modelky. Vyhlásila tamojšia náboženská polícia a spustila každoročnú kampaň proti „nevhodnému obliekaniu“. Cez víkend poslala do ulíc svojich policajtov a policajtky a nariadila im, aby odvážne, teda proti predpisom oblečené ženy poučili a najväčšie viníčky dokonca predviedli.

Musia zmeniť šatník

Podľa agentúry AFP od soboty vydali viac ako tisícku upozornení a 170 žien zobrali rovno z ulice do špeciálnych centier. Tam museli podpísať vyhlásenie, že sa polepšia a zmenia svoj šatník. Domov sa mohli vrátiť, až keď im príbuzní doniesli vhodné oblečenie. Niektoré zo zadržaných žien už patrili do kategórie „recidivistiek“ - tým teraz hrozí trestné stíhanie. Náboženská polícia tiež zatvorila asi dvadsiatku obchodov s odevmi. Kampaň za skromné oblečenie sa tradične koná na začiatku leta, keď iránske ženy „odhadzujú“ dlhé, tmavé a nevzdušné odevy a vymieňajú ich za opatrné pokusy o letnú verziu národného odevu. Ten ženám predpisuje dlhé nohavice, na ne kabát po členky a na hlavu šatku. Všetko v tmavých nenápadných farbách. Hlavne v letných mesiacoch je toto oblečenie krajne nepraktické a tak sa Iránky pokúšajú nastoliť mierne zmeny. Dlhé nohavice vymieňajú za capri, kabáty skracujú nad kolená, šatky si neuväzujú natesno a uzavreté topánky nahrádzajú sandálmi či žabkami. Letu prispôsobujú aj farby - vo veľkých mestách sa objavujú modely z ľahkých materiálov v pastelových odtieňoch či bielej. K tomu najnovšie tašky, šperky a spod šatky vykúkajúci melír. Náboženskú políciu aj konzervatívnych poslancov iránskeho parlamentu to však znepokojuje. „Keď muž vidí takúto ženu na ulici, stráca záujem o svoju manželku doma a to ničí základy rodiny,“ povedal pre iránske noviny Etemad poslanec Muhammad Rabár.

Konzervatívny prezident

Podľa neho vláda v boji proti nevhodnému oblečeniu zlyháva a jej opatrenia by mali byť tvrdšie. Navrhuje tiež, aby sa prísnejšie pozeralo aj na mužov, ktorí nosia obtiahnuté nohavice a extravagantné účesy. Dôslednejšie nástojenie na islamskom kódexe obliekania sa v Iráne spája s nástupom konzervatívneho prezidenta Mahmúda Ahmadínedžáda pred dvoma rokmi. Ten už ako primátor Teheránu trval na tom, aby zamestnankyne radnice chodili úplne zahalené a presadzoval oddelené výťahy pre mužov a ženy v jeho úrade. Povinný odev pre Iránky zaviedli po islamskej revolúcii v roku 1979. Za nedodržiavanie zákona o vhodnom oblečení hrozí až 60 dní väzenia či 70 rán palicou.

Úlohy k predchádzajúcemu textu

■ Odpovedzte na otázky.

a) Prečo boli odvedené niektoré ženy a dievčatá do špeciálnych centier?

.....
.....

b) Z čoho sa skladá národné iránske oblečenie?

.....
.....

c) Prečo prebieha kampaň za skromné oblečenie práve začiatkom leta?

.....
.....

d) Ako sa nazývajú noviny, ktoré robili interview s poslancom Rabárom?

.....
.....

e) Aký postoj má ku kampani proti vyzliekaniu prezident?

.....
.....

5 b

■ Vysvetlite hrubo vytlačené časti vety.

Niektoré zo zadržaných žien už patrili do kategórie „**recidivistiek**“.

.....

Kampaň za skromné oblečenie sa tradične koná na začiatku leta.

.....

Dlhé nohavice vymieňajú za **capri**.

.....

Hlavne v letných mesiacoch je toto oblečenie **krajne nepraktické**.

.....

4 b

■ Napíšte k hrubo vytlačeným výrazom slová s opačným významom (antonymá, opozitá).

dlhé nohavice -

oblečené ženy -

kabáty **skracujú** -

opatrenia by mali byť **tvrdšie** -

uzavreté topánky -

5 b

■ **Vyhľadajte v texte synonymá k výrazom:**

tradicionalistický, nemoderný -

nápadný, výrazný, hypermódny -

zamieňať, meniť -

priliehavý, tesný -

nariadenie, pravidlo -

5 b

■ **Vysvetli, kto je to, resp. čo je.**

Prezident

.....
Náboženská polícia

.....
Kódex

3 b

■ **Opíšte v štyroch vetách konzervatívne postoje iránskeho prezidenta.**

.....
.....
.....
.....
.....

4 b

■ **Vysvetlite, prečo je v úvodzovkách slovo odhadzujú vo vete**

Kampaň za skromné oblečenie sa tradične koná na začiatku leta, keď iránske ženy „odhadzujú“ dlhé, tmavé a nevzdušné odevy..

.....
.....
.....

1 b

■ **Vyberte z daných možností tri, ktoré z textu nevyplývajú.**

- a) Kampaň za skromné oblečenie je zameraná len na mladé ženy a dievčatá.
- b) Kampaň za skromné oblečenie je spojená s dôslednejším dodržiavaním islamského kódexu obliekania sa.
- c) Ženy a dievčatá odvedené do špeciálnych centier sa pred návratom domov museli prezliecť.
- d) Iránske ženy si v letných mesiacoch zvyknú farbiť vlasy a zdobiť sa šperkami.
- e) Prezident ako primátor Teheránu podporoval nosenie moderného oblečenia.
- f) Nevhodné ženské oblečenie ničí základy rodiny.
- g) Iránky počas leta výrazne menia spôsob obliekania.
- h) Podľa prezidenta vláda nie je úspešná v boji proti nevhodnému oblečeniu.

3 b

■ **Prečítajte si text a vypracujte úlohy, ktoré za ním nasledujú.**

Fajčenie

Fajčenie nie je zlozvyk, je to závislosť, lebo nikotín je droga. Pri náhlom skončení užívania nikotínu sa zväčša do dvadsiatich štyroch hodín objavia abstinenčné príznaky: silná túžba po tabaku, úzkosť, podráždenosť, nespavosť, kašeľ, zvýšená chuť na jedlo. Vrcholia po prvom týždni bez cigariet. Jednozložka účinná metóda odvyknutia neexistuje, no čím viac možností a konzultácií budete mať, tým je šanca prestať fajčiť vyššia. Osvedčila sa kombinácia konzultácií s náhradnou terapiou nikotínom, pri ktorej sa používajú žuvačky, náplasti, nikotínové inhalátory či pastilky. Do tela fajčiara sa dodáva kontrolované množstvo nikotínu, ale bez ďalších nebezpečných látok obsiahnutých v cigaretovom dyme. Žuvačky sú vhodné pre tých, ktorí fajčia nárazovo, náplasti pre pravidelných fajčiarov. Dôležité je zmeniť stereotyp dňa, vyhýbať sa káve, alkoholu a nápojom, pri ktorých ste si zvykli zapáliť. Zamestnávajte ruky i hlavu, aby nemyslela na cigaretu, výborná je telesná aktivita.

Aké metódy na odvykanie ste vyskúšali?

Mária Bundová (speváčka): Jedného dňa som zašla do trafiky, kúpila si cigarety, ale neotvorila som ich. S pocitom: Ak by ma to niekedy prepadlo, mám cigarety pri sebe a môžem si zapáliť, som vydržala tri mesiace. Moja profesia je v tomto nevýhoda. Hrávame v kluboch, kde je možné dym krájať, a tak som cigaretám zase prepadla.

Ady Hajdu (herec): Už tri roky hrdo patrím k nefajčiarom. Cigarety mi jednoducho začali smrdieť. Ďalším dôvodom bolo, že po štyridsiatke som sa rozhodol urobiť na svojom tele generálku, pomôcť mu. Vždy, keď som mal chuť na cigaretu, vypil som pohár vody, mal som vtedy ukázkový pitný režim.

Henrieta Mičkovcová (herečka): Začala som fajčiť len pred niekoľkými rokmi a dôvod, prečo som sa rozhodla prestať, bol, že som chcela bábätko. Podarilo sa. Po čase som však začala, takže teraz si opäť hľadám motiváciu. Zrejme ňou bude zdravie. Neverím veľmi nikotínovým náplastiam ani žuvačkám, spolieham sa na svoju pevnú vôľu.

Ivan Vojtek (herec): pred jedenástimi rokmi som v nedeľu ráno vstal a šiel som si zapáliť ako zvyčajne. Cigarety ani zapalovač som však nemohol nikde nájsť. Schovali ich dcéry. Sedemročná mi s plačom podala škatuľku cigariet so slovami: Ocko, my sme len nechceli, aby si nám umrel na rakovinu. Odvtedy nefajčím.

Daniel Krajcer (moderátor): Som pomerne silný fajčiar a začal som dosť skoro, mal som šesťnásť či sedemnásť rokov. Vážnejší pokus skončiť s fajčením som urobil iba raz, asi pred dvanástimi rokmi. Bez cigarety som vydržal dva a pol mesiaca. Mal som vtedy obrovskú spotrebu orieškov, tekvicových jadierok a žuvačiek a bolo to ťažké. V tom čase som chodieval do Rakúska na archeologické výskumy, kde sa to fajčiarimi len tak hemžilo. Zapáliť si jednoducho patrilo k atmosfére, takže som do toho znova spadol.

■ Úlohy k predchádzajúcemu textu

■ Označte (X), s ktorou slovenskou osobnosťou/slovenskými osobnosťami sa spája výpoveď.

	Mária Bundová	Henrieta Mičková	Ady Hajdu	Ivan Vojtek	Daniel Krajcer
Patrí k silným a dlhoročným fajčiarom.					
Nefajčí už viac ako jeden rok.					
Vrátila sa k fajčeniu pod vplyvom prostredia alebo profesie.					
Prestala fajčiť zo zdravotných dôvodov.					
Vydržala nefajčiť najviac 3 mesiace.					
Pokúšala sa prestať fajčiť pred viac ako 10 rokmi.					
Jej rozhodnutie nefajčiť súviselo s deťmi.					
Pri odvykaní nedôveruje nikotínovým náplastiam ani žuvačkám.					
Chuť na cigaretu utlmila jedením orieškov.					
Prestala fajčiť, lebo jej cigarety začali smrdieť.					

10 b

■ Vyberte možnosť, ktorá vyplýva z textu a vpíšte ju do tabuľky.

- Fajčenie patrí medzi
 - zlozvyky.
 - závislosti.
 - módne trendy.
 - etiketu.
- Po dvadsiatich štyroch hodinách bez cigarety sa u fajčiara medzi abstinennými príznakmi neobjaví
 - bolesť hlavy.
 - hlad.
 - kašľanie.
 - nervozita.
- K najdlhšie nefajčiacim bývalým fajčiarom patrí
 - Daniel Krajcer.
 - Ady Hajdu.
 - Mária Bundová.
 - Ivan Vojtek.
- Abstinenčné príznaky vrcholia
 - po 24 hodinách bez cigarety.
 - po 7 dňoch bez cigarety.
 - po 3 mesiacoch bez cigarety.
 - po polroku bez cigarety.
- Terapeuti odporúčajú nikotínové žuvačky fajčiarom,
 - ktorí fajčia pravidelne.
 - ktorí fajčia nárazovo.
 - ktorí fajčia len pri pití kávy.
 - ktorí fajčia v práci.

1.	2.	3.	4.	5.

5 b

■ **Vysvetlite slovné spojenia.**

Fajčiarmi sa to len tak hemžilo.

.....

Mal som obrovskú spotrebu rôznych orieškov.

.....

V kluboch je možné dym krájať.

.....

Znovu som prepadla cigaretám.

.....

4 b

■ **Označte (X), ktorý výrok je pravdivý (+) a ktorý nepravdivý (-).**

	+	-
Abstinenčné príznaky sa objavajú aj vtedy, keď fajčiar zníži počet vyfajčených cigariet.		
Mária Bundová sa chcela odnaučiť fajčiť tak, že si nekúpila cigarety.		
Ady Hajdu začal s odvykaním od fajčenia ešte pred oslavou svojej štyridsiatky.		
Nikotínová náplasť dodáva telu kontrolovanú dávku nikotínu.		
Pri odvykaní si od cigarety je potrebné zmeniť zaužívané stereotypy.		
Po narodení dieťaťa začala Henrieta Mičková opäť fajčiť.		
Pri odvykaní si od fajčenia je dôležité nemyslieť na cigarety.		
Dcéry Ivana Vojteka sa báli, že ich otec ochorie.		
Ady Hajdu počas odvykania dodržiaval pitný režim.		
Jedinou účinnou metódou, ako si odvyknúť od fajčenia, sú konzultácie s terapeutom.		

10 b

■ **Zamyslite sa nad tým, prečo mladí ľudia začínajú s fajčením.**

.....

.....

1 b

■ **Prečítajte si text i tabuľku a vypracujte úlohy, ktoré za nimi nasledujú.**

História esemesky

- A** Krátky textový formát svoje začiatky eviduje od roku 1992. Vtedy bola zaslaná historicky prvá SMS správa. 22-ročný mladík poslal text „Veselé Vianoce“ z počítača na mobilné zariadenie cez siete britského operátora Vodafone. O 3 roky neskôr sa začalo úspešné komerčné využívanie tohto formátu. V roku 1995 poslal bežný majiteľ mobilného telefónu v priemere 0,4 SMS. Do roku 2009 ľudia poslali viac ako 5 triliónov esemesiek.
- B** Rozčuľuje vás, že do bežnej esemesky sa vojde len 160 znakov? Komunikačný expert Friedhelm Hillebrand sa v roku 1985 venoval skúmaniu bežnej ľudskej komunikácie. Napísal si niekoľko bežných, často používaných viet a prišiel na to, že všetky sa zmestia do 160 znakov. Pri skúmaní pohľadníc a odkazových lístkov dokonca zistil, že ľuďom stačí aj 150 znakov na to, aby povedali, čo treba.
- C** Každým rokom mobilní operátori zverejňujú množstvo štatistík. Zaujímavá je suma, na ktorú si prídu naším ťukaním. Ide o sumu 60 - 70 miliárd amerických dolárov! Za väčšinu týchto ziskov môžu mobilní operátori ďakovať najmä týnedžerom. Len priemerná Američanka vo veku 14 - 17 rokov pošle denne viac ako 100 SMS správ. Šokujúcim prípadom je 14-ročná dievčina z Florydy, ktorá v júli odoslala, resp. prijala 35 463 správ. Z obsahového hľadiska sú sms-ky rôznorodé, no aj medzi týnedžermi sa stále viac rozširuje trend takzvaného sextingu, zasielania eroticky ladených správ. Holduje mu 71 % týnedžeriek a 67 % týnedžerov.
- D** Údaje spred niekoľkých rokov hovoria o 77 % používateľov mobilných telefónov, ktorí priznávajú esemeskovanie počas šoférovania. To má mať na svedomí viac ako 1 a pol milióna dopravných nehôd len v USA. Na pohrebe blízkeho človeka nedokáže odolať dopisovaniu cez SMS 16 percent a 79 percent z nás pravidelne píše správy z kúpeľne.
- E** Z roka na rok narastá počet krátkych správ, zároveň klesá počet volaných minút. V roku 2007 bola priemerná dĺžka hovoru z mobilu 3 minúty a 13 sekúnd, o dva roky to boli len 2 minúty a 3 sekundy.
- F** Ceny za esemesky sú rôzne. Ponuku slovenských operátorov uvádza tabuľka.

operátor	SMS na čísla slovenských operátorov	SMS na čísla zahraničných operátorov	MMS na čísla slovenských aj zahraničných operátorov
Orange	0,0908 €	0,1412 €	0,4034 €
T-Mobil	0,1008 €	0,1502 €	0,3953 €
02	0,06 €	0,10 €*	0,25 €

*Správy posielané do Česka, Írska, Maďarska, Poľska, Rakúska a Veľkej Británie stoja 0,06 €/SMS

■ Úlohy k predchádzajúcemu textu

■ Vytvorte vhodné názvy pre jednotlivé odseky textu.

- A
- B
- C
- D
- E
- F

6 b

Označte len tie výpovede, ktoré z textu nevyplývajú.

1. Prvá SMS-ka bola zaslaná počas veľkonočných sviatkov.
2. Rozsah klasickej SMS-ky určil komunikačný expert na základe bádania v roku 1995.
3. Správy s erotickým textom píše viac chlapcov ako dievčat.
4. Až 77 ľudí zo sto esemeskuje počas šoférovania.
5. Prvá esemeska bola zaslaná z počítača cez sieť operátora Vodafone.
6. V roku 2006 bola priemerná dĺžka hovoru 123 sekúnd.
7. Najnevýhodnejšie je posilať textové správy prostredníctvom T-Mobil.
8. Najväčší rozdiel v cenách SMS na čísla slovenských operátorov je medzi Orange a O2.
9. Cena SMS operátora O2 do Česka a Nemecka je rovnaká.
10. Esemeskovanie počas šoférovania spôsobí vo svete viac ako 1 a pol milióna dopravných nehôd.

10 b

■ **Predstavte si situáciu. Študujete na Slovensku a váš priateľ/priateľka v Maďarsku. Chcete s ním/ňou pravidelne esemeskovať. Vyberte si slovenského operátora. Svoj výber zdôvodnite.**

.....

1 b

■ **Usporiadajte slovenských operátorov na základe rozdielu cien (od najväčšieho rozdielu po najmenší) SMS a MMS na Slovensku.**

1.
2.
3.

3 b

■ **Odpovedzte na otázky.**

1. Prečo má klasická esemeska 160 znakov?

.....

2. V ktorom roku sa začala využívať SMS-ka komerčne?

.....

3. Ktorá skupina obyvateľov patrí k najväčším príjemcom a odosielateľom esemesiek?
.....
4. Koľkokrát zapípal 14-ročnej Floridanke mobil denne?
.....
5. Pri akej príležitosti píše SMS-ky asi 16 % ľudí?
.....
6. Aký obsah dominuje v esemeskách súčasných tínedžerov?
.....
7. Čo znamená skratka SMS?
.....
8. Ktorý slovenský operátor má najvyššie ceny esemesiek do zahraničia?
.....
9. O koľko sekúnd sa skrátila dĺžka hovoru v rozmedzí 2007–2009?
.....
10. Ktorý slovenský operátor má najväčší rozdiel medzi cenou poslanej SMS-ky na Slovensku a do zahraničia.
.....

10 b

Zdroje

<http://casprezeny.azet.sk/clanok/35917/laska-v-slepej-ulicke-ako-zvladnut-rozvod.html>

KÁŠŠOVÁ, Jozefína: Rozvod. Šťastný a veselý. In: *Zdravie*. Roč. 69, december 2013, s. 71.

<http://encyklopedia.sme.sk/c/1126774/piaf-edith.html#ixzz2zE7DJpj0>

www.nubian.sk a www.casprezeny.azet.sk

Trendy – DASH diéta. In: Kamarát. Roč. 22, október 2013

<http://zdravie.pravda.sk/zdrava-vyziva/clanok/255550-dieta-ktora-vas-nauci-pravidelne-jest/>

<http://encyklopedia.sme.sk/c/1050828/pohladnice.html#ixzz30GEtm0Ct>

http://www.ucps.sk/Z_historie_dopingu

<http://mozgovna.pravda.sk/spolocnost/clanok/19370-preco-su-a-preco-nie-su-dolezite-peniaze/>

<http://zaujímavosti.sme.sk/c/3202859/vambery-cestovatel-zo-sv-jura.html>

<http://zaujímavosti.sme.sk/c/3261323/kampan-proti-vyzliekaniu.html>

KUBICOVÁ, Jana: Skúšali ste prestať fajčiť? In: *Zdravie*. Roč. 64, jún 2008, s. 42

<http://magazin.atlas.sk/techmag/co-ste-nevedeli-o-esemeskach/792498.html> a <http://mobilmania.azet.sk/clanok/86063/balik-sprav-kto-ich-ponuka-najvyhodnejšie/>

